

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa

Ad Mentem Præcipuorum Theologorum & Canonistarum, insertis suo loco
Propositionibus à S. Sede Apostolica novissimè damnatis concinnata. Et
Per Casus Practicos exposita

Complectens LXXV. Casus Materiam de Conscientia, Legibus, Peccatis,
Fide, Spe, Charitate, Jure, Justitia, Restitutione, Contractibus, Judiciis &
Religione &c.

Jansen, Leonhard

Coloniæ Agrippinæ, 1744

Ex Tractatu De Fide, Spe Et Charitate.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39867

EX TRACTATU
DE FIDE, SPE, ET
CHARITATE.

CASUS XIII.

De natura, divisione & necessitate Fidei.

NEbridius Catechumenus petit instrui, 1. *Quid sit Fides?* 2. *Quotuplex.* 3. *Quodnam ejus objectum materiale & formale.* 4. *Quæ requisita ad Fidem.* 5. *Quæ sint motiva credibilitatis pro Fide Catholica.* 6. *An Fides necessaria necessitate mediæ.* 7. *An explicita Dei ut existentis & Remuneratoris.* 8. *An in Christum & SS. Trinitatem.* 9. *Quæ Fides requiratur ad justificationem.* 10. *Quæ hic sit obligatio parentum, Parochi, Confessarii.* 11. *Quæ praxis rudes instruendi.* 12. *Quid de iis, qui ignorant Pater noster, Credo, &c.* 13. *Quid de pœnitente, qui dubitat, an confessioni Fidem sufficientem præmiserit.* 14. *Quæ formula cum pœnitentibus eliciendi actus Fidei, Spei, Charitatis, doloris, &c.? Pro resolut.*

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit Fides? 1.

R. Fides actualis est assensus ad objectum propter authoritatem dicentis: si sit propter authoritatem dicentis Dei, dicitur Fides divina; si ob authoritatem hominis, humana. Habitus Fidei seu ipsa Virtus Theologica, quæ Fides dicitur,

K

est

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. 1.

est qualitas supernaturalis permanenter adjuvans intellectum ad firmissimè assentiendum objecto revelato propter authoritatem Dei dicentis seu revelantis: vel, ut eam definivit Apostolus ad Hebr. 11. *Substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium*. Dicitur 1. *Substantia rerum sperandarum*; quia fidei tanquam basi & fundamento tota spes & salus nostra innititur; dicitur *argumentum non apparentium*; quia præcipua fidei mysteria sunt omninò obscura, & sæpè talia, quæ vim naturalem intellectûs excedunt, ut Deum esse trinum & unum, Christum esse Deum simul & hominem, Christum in Eucharistia esse realiter præsentem in tota & qualibet parte hostiæ, &c. &c. Et quamvis quidam articuli sint naturali lumine noti, ut Deum existere, Deum esse summum bonum, &c. tamen in illis credendis non ità elucet virtus fidei, quàm in obscuris, in quibus intellectus etiam contra naturalem inclinationem se submittit authoritati Dei dicentis.

2. R. 2. Fides divina dividitur 1. in Naturalem & Supernaturalem. *Supernaturalis* est, in quam influit suprædictus habitus vel aliud principium supernaturale, illum habitum supplens, ut contingit in conversione hominis, qui vel non habuit, vel per incredulitatem amisit habitum fidei: *Naturalis* est, in quam non influit aliquod principium supernaturale, &c.

2. Dividitur fides in Im- & Explicitam: *Implicita* est, quando aliquid creditur non in seipso, sed in alio, in quo includitur; sic, qui credit omne, quod credit Ecclesia, implicitè etiam credit necessitatem gratiæ, &c. *Explicita* est, quando aliquid in seipso seu propriis terminis cre-

cre-

creditur v.g. credo Deum unum in essentia & trinum in personis.

3. Dividitur in Formalem, Virtualem, & Habitualem: *Fides formalis* est actus præsens perceptibiliter tendens in objectum, propter auctoritatem Dei dicentis; *virtualis* secundum veriorum est actus tenuis imperceptibiliter tendens in objectum materiale propter formale, pari modo, quo perfectus musicus se virtualiter reflectit ad regulas, etsi id minùs advertat, vel viator (ut ait *D. Th. 1. 2. q. 1. a. 6.*) pergit in patriam, & rusticus arat seminátque ex spe fructuum; quamvis nec viator expressè semper cogitet de patria, nec rusticus de fructibus, quia scilicet amor patriæ pergit imperare iter, & spes fructuum labores: alii è contra dicunt fidem virtualem esse nequidem tenuem actum fidei, sed effectum omnino distinctum & relictum à fide actuali præterita: at non est certum, quòd ejusmodi fides virtualis sufficiat ad justificationem, cum SS. PP. Concilia & Theologi plerique requirant fidem strictè sumptam, & plurimi actua-lem, qualis non est hæc virtualis: *Fides habitualis* est actus præteritus non retractatus, qualis etiam esse potest in dormientibus.

QUÆR. II. Quòdnam sit objectum fidei? 3.

R. 1. Objectum materiale proximum Fidei est omne revelatum, seu verbum Dei scriptum & traditum. *Probatur*: Illud est objectum materiale proximum Fidei, quod est aptum proximè credi, sed omne & solum revelatum est aptum proximè credi, ergo.

R. 2. Objectum formale motivum fidei est auctoritas Dei dicentis, seu est aliqua perfectio Deo intrinseca, per quam Deus est dignus assen-

tu firmissimo, videlicet omniscientia, quâ Deus omnia cognoscit, sicut sunt in se, & veracitas, quâ necessario loquitur, sicut cognoscit; unâ harum deficiente Deus non esset dignus assensu fidei; nam si quidem cognosceret omnia, sicut sunt in se, sed aliter loqueretur, falleret credentes; si loqueretur quidem, sicut cognoscit, sed non cognosceret res, sicut sunt in se, ipse falleretur, sed qui fallit aut fallitur, non est dignus assensu firmissimo, ergo. Si quis propter authoritatem Dei dicentis assentiatur objecto, quod erroneè putat esse revelatum, non habet fidem defectu objecti materialis; si objecto revelato assentiatur propter authoritatem hominis, v. g. Parochi vel Concionatoris, non habet fidem defectu objecti formalis & motivi.

4 QUÆR. III. Quæ præviè & concomitanter ad fidem requirantur?

R. Ad actum fidei supernaturalem & meritum requiritur 1. ex parte intellectûs interna Spiritûs Sancti illustratio, quâ incipiat inquirere in motiva credibilitatis, quibus moraliter certò & evidenter persuadeatur, quòd hoc vel illud objectum reverà sit revelatum, ideòque possit & debeat credi assensu firmissimo; quapropter dicitur Joan. 16. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum*; & non sufficere cognitionem probabilem revelationis, sed requiri certam, patet ex Propositione 21. ab Innocentio XI. damnata: *Assensus supernaturalis & utilis ad salutem stat cum notitia solùm probabili revelationis; imò cum formidine, cum qua quis formidet, ne sit locutus Deus.* Ratio est, quòd intellectus, quamdiu non est certus, quòd hoc vel illud sit revelatum, non possit sibi prudenter im-

im-

imperare assensum super omnia firmum, qualis esse debet assensus fidei, & *Qui cito credit, levis est corde.* Eccl. c. 13.

2. Requiritur cognitio authoritatis seu infalibilitatis Dei in cognoscendo & revelando seu loquendo.

3. Requiritur pia affectio seu voluntas intellectum suum in re quantumcunque obscura submitlendi Dei dicentis authoritati, juxta illud 2. ad Cor. 10. *In captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi*; ab hac voluntate Fides divina dicitur libera & meritoria; potest etiam hæc voluntas efficere, ut assensus intellectus sit firmior, quam præcisè mereantur motiva credibilitatis, ut iterum certum est ex Propositione 19. ab Innoc. XI. damnata: *Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit firmior, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.* Demùm sequitur ipse actus seu assensus fidei, &c.

QUÆR. IV. Quæ sint motiva credibilitatis pro Fide Catholico-Romana?

R. In primæva Evangelii promulgatione potissimum fuerunt miracula; nunc verò propagatâ per Orbem Fide Christianâ est authoritas Ecclesiæ, non prout est organum Spiritus S. per eam credenda proponentis, sic enim involvitur ipsa Dei seu Spiritus S. revelantis authoritas, & in resolutione fidei committeretur vitiosus circulus, ut patet consideranti; sed quatenus ei conveniunt Notæ veræ Ecclesiæ, scilicet 1. *Unitas Fidei & Capitis.* 2. *Sanctitas doctrina & morum* per observationem non tantum mandatorum, sed etiam consiliorum Evangelicorum. 3. Quod sit *Catholica* seu *Universalis* per totum Orbem

promulgata. 4. Quòd sit *Apostolica* per identitatem doctrinæ cum doctrina Apostolorum, & continuam successionem Episcoporum ab Apostolis usque huc deductam, & in eadem usque modò perseverant miracula, ut constat ex pluribus historiis, quibus saltem non minor fides debetur, quàm historiis profanis; neque hæ Notæ conveniunt ulli alteri sectæ, v. g. Lutheranismi vel Calvinismo; nam

1. mò. Hæ sectæ non habent unitatem nec capitum, nec doctrinæ; sed tot ferè habent capita Ecclesiæ, quot incolunt provincias, tot distincta fidei mysteria, quot sunt Consistoria, ut aperte demonstrat *Bellarminus*, *Becanus*, *Cochleus*, *Segneri*. Debere autem Ecclesiam esse unam unitate capitum & doctrinæ, patet, tum quia talis fuit Ecclesia primitiva, tum quia id clarè docet *Apostolus ad Ephesios 4. Ut omnes in unitate Fidei occurramus, & non circumferamur omnivento doctrinæ*; & ipsa naturalis ratio id evincit; si enim in Ecclesia non sit unitas doctrinæ circa res fidei, Ecclesia erit regnum in se divisum, & poterunt in ea doceri doctrinæ repugnantes & falsæ.

Secundò, Ecclesia Lutheranorum & Calvinistarum non est sancta; docent enim multa à recta ratione aliena & blasphema, ut, quòd *Christus in cruce desperaverit*; quòd *Deus non sit ubique in mundo*; quòd *homo non habeat liberum arbitrium*, & quòd *Deus sit Author peccati*, ita *Calvinus*, *Lutherus* docet; *Christianum etiam volentem non posse quantiscunque peccatis perdere cælum*, & quòd *quis est sceleratior, tantò citiùs à Deo consequi gratiam*, & plura alia, quæ certè non viam ad virtutes, sed ad

ad

ad quælibet scelera aperiunt; ejus verba exhibet
Tann. q. 3. num. 140.; & *num. 161.* demonstrat
 eorum sectas non esse Catholicas seu univerſa-
 les; neque esse Apostolicas, eò quòd se non ex-
 tendant ad omnia loca & tempora Apostolorum,
 sed longo post Apostolos tempore à perditæ vi-
 tæ hominibus cœperint, & certis claudantur
 terræ angulis, &c.

Unde patet, qualiter resolvenda sit Fides Ca-
 tholica. V. g. quæritur, cur credas Purgatorium?
 Dic, quia Deus verax, qui nec falli nec fallere
 potest, id dixit. Unde scis Deum hoc dixisse?
 quia id tradit Christi Ecclesia, quæ ob assisten-
 tiam Spiritûs S. errare non potest. Unde scis
 Romanam Ecclesiam esse veram Ecclesiam? quia
 scio ei soli & non alteri convenire Notas veræ
 Ecclesiæ. In rudibus, qui evidentiam motivo-
 rum credibilitatis capere non possunt, Deus per
 lumen gratiæ plerumque supplet, eosque satis
 certificat de revelatione objecti credendi.

QUÆR. V. Qualiter fides sit necessaria ne- 6.
 cessitate medii?

Responsio constabit ex sequentibus. 1. Du-
 plex est necessitas, Præcepti & Medii: *Necessa-*
ria necessitate medii dicuntur, quæ ita sunt ne-
 cessaria ad salutem & finem consequendum, ut
 homo iis destitutus secundum legem Dei ordina-
 riam simpliciter salvari nequeat, stante etiam
 quâcunque impotentiâ vel ignorantia invincibi-
 li; sic infantibus necessarius est Baptismus, pec-
 catoribus adultis pœnitentia: *Necessitas præcepti*
dicatur, quâ aliquid ad salutem ex præcepto Dei
 vel Ecclesiæ necessariò quidem est præstandum,
 si tamen ex impotentia vel ignorantia inculpabi-
 li non præstetur, salutis consecutionem non
 impedit.

Sic necessarium est restituere rem ablatam , jejunare die præcepto , &c. si tamen ob impotentiam non restituas , non jejunas , &c. propterea à cælo non excluderis.

2. Non est hic quæstio de habitu fidei ; nam hunc uti & alios habitus virtutum supernaturalium esse simpliciter necessarios ad salutem , certum est ex Concilio Trid. sess. 6. c. 6. Ratio est , quia ejusmodi habitus fundantur in Gratia sanctificante , & simul cum ea infunduntur ; ita ut , si desit vel unus talis habitus , etiam desit gratia , quam necessariam esse necessitate mediæ nemo dubitat : igitur quæstio procedit de fide actuali.

7. 3. *In omni statu Legis Naturæ , Scriptæ & Evangelicæ omni homini ratione utenti simpliciter seu necessitate mediæ necessaria fuit fides supernaturalis explicita Dei ut existentis & ut Remuneratoris supernaturalis per gratiam & gloriam. Est certissimum & de fide Hebr. 11. Credere oportet accedentem ad Deum , quia est , & requirentibus se Remunerator sit. Ratio est , quia Deus , ut remuneratur gloriam supernaturalem , est finis ultimus hominis , sed in hunc finem consequendum homo tendere non potest , quin eum per fidem supernaturalem ut talem cognoscat & credat : Sine fide enim impossibile est placere Deo : & fides est substantia rerum sperandarum. Hebr. 11. Ideoque Innoc. XI. meritò damnavit hanc 22. Prop. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate mediæ , non autem explicita remuneratoris. Dixi : Omni homini ratione utenti ; quia infantes & perpetuò amentes , cum non sint capaces fidei actualis , salvantur per solum Baptismum in lege gratiæ , per fidem parentum in lege naturæ & Mosaica.*

4. Post

4. Post lapsum Adæ etiam simpliciter neces- 8.
saria est saltem fides *implicita* in Christum ut Me-
diatorem. Est iterum de Fide: *Neque enim aliud*
nomen datum sub celo hominibus, in quo oporteat
nos salvos fieri. Act. 4. & Ratio est clara, quia
homo post lapsum non potest ex se, sed ex solo
Deo consequi gratiam & salutem, ergo debet
per Fidem & Spem tendere in Deum ut Salvato-
rem & Liberatorem, quocunque tandem Me-
diatore vel Liberatore placito, qui de facto est
Christus. Dixi: *Saltem implicita*, quia in Lege
nova post promulgatum sufficienter Evangelium
ex communiore sententia ad salutem necessaria
necessitate mediæ est fides explicita in Christum,
& per consequens in sanctissimam Trinitatem,
ita, ut eam etiam invincibiliter omisâ homo adul-
tus salvari non possit. *D. Th. 2. 2. q. 62. a. 8. &*
clarius in 3. Dist. 25. q. 2. a. 2. 7. à S. Th. Phil.
à SS. Trinitate, Valentia, Molina, Mezger tr. 10.
d. 19. a. 2. La Croix l. 2. à n. 18.

Dices: Ergo Infideles, quibus nunquam præ-
dicatum fuit Evangelium, ideoque invincibiliter
ignorant Christum & Mysterium sanctissimæ
Trinitatis, ob defectum talis fidei damnabuntur,
quod videtur repugnare infinitæ Dei misericor-
diæ. *æ.* Vel ejusmodi Infideles faciunt, quod in
se est, servando Legem Naturæ, & tunc eos
Deus illuminabit internè, vel etiam externè per
media extraordinaria, ut contigit Centurioni
Act. 10. & Eunuchò Act. 8. vel non servant Le-
gem Naturæ, & tunc propter hæc peccata & non
ob defectum Fidei damnabuntur.

5. Ad justificationem peccatoris adulti sive 9.
per contritionem, sive per Sacramentam Pœni-
tentia de necessitate mediæ requiritur fides ex-

plicita saltem virtualis non tantum de DEO ut Remuneratore, sed etiam de Christo, de sanctissima Trinitate, de animæ immortalitate & necessitate gratiæ: neque de hoc in praxi potest esse dubium: quia agitur de valore Sacramenti, & sententiæ negantes vel sunt improbables, vel solum probables & incertæ, ut ostendit *La Croix l. 2. Pontas* verbo *Fides* ubi dicit hanc esse doctrinam multorum Theologorum præcipuæ notæ. Ratio præcipua sumitur ex Trid. sess. 6. c. 6. ubi requirit, ut justificandi credant illud imprimis: *A Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem, quæ est in Christo Jesu.* Ergo de his mysteriis, requiritur in justificando fides non semper actualis, ergo ad minus virtualis, quia sola habitualis, quæ etiam in dormiente esse potest, est certò insufficientis; Imò antè justificationem per fidem supernaturalem proponi debent motiva spei, at- vel contritionis, alioquin hi actus non erunt supernaturales, & per consequens insufficientes ad justificationem. Infernus tamen & Cælum non necessario explicitè creduntur, sed sufficit ea credere implicitè per hoc, quòd credatur Deus esse Remunerator bonorum & malorum; fides Purgatorii tantum necessaria est ex præcepto. De fide prout necessaria ex præcepto dicam *Cas. seq.* Ex præmissis

10. *Deduces seqq.* 1. Quàm gravis sit obligatio parentum & Parochi suos in Fide orthodoxa instruendi & ad captum explicandi, qualiter Fidem, Spem, Charitatem, at- & contritionem elicere debeant, tum, quia vel unus hujusmodi actus plus meretur, quàm plura jejunia, rosaria, cilicia, &c. tum maximè, quia sine his etiam invincibiliter ignoratis homo adultus neque in-
neque

neque extra Sacramentum Pœnitentiæ justificari potest; tum denique quia sine actu fidei vel supernaturalis prudentiæ (quæ ad Fidem reducitur) ne vel unus actus meritorius elici potest.

2. Non tantùm Parochus, sed & Confessarius, si prudenter dubitet (qualiter ordinariè dubitare non potest de hominibus doctis, bene educatis aut frequenter confitentibus) an pœnitentes habeant fidem ad valorem Sacramenti requisitam, tenetur vel eos ante absolutionem instruere, & cum iisdem actus necessarios elicere juxta formulam infra exhibendam, vel, si ob copiam pœnitentium commodè non possit, ad Parochos remittere, ne Sacramentum exponatur periculo nullitatis; quòd si pœnitentes credantur Parochum vel Catechismum pro necessaria instructione non adituri, eò quòd custodiâ v. g. pecorum, vel aliis negotiis impediuntur, ex charitate quidem sunt instruendi, seriò tamen monendi, ut curam salutis & occasionem hauriendi dogmata fidei quibusvis aliis præponant.

3. Cùm cogitare de objecto credendo non sit 116. credere, non sufficit ex rudibus aut pueris quærere, an hoc vel illud credant, sæpe enim affirmabunt se credere, etsi revera nesciant, quid propriè sit credere, sed debent iis ad captum proponi motiva Fidei, quærendo v. g. Quare potius credant suo Parocho, quàm juveni indocto & petulanti? Respondebunt utique, quia Parochus tanquam homo doctus scit, quid loquatur, & aliter non loquitur, quàm cognoscat; è contra juvenis indoctus & petulans, vel multa profert, quæ non intelligit, vel aliter profert, quàm intelligat; applicent hanc responsionem Deo, qui est omniscius, & singula
cogno-

cognoscit, sicut sunt in se, & dicit, sicut cognoscit, qui fallere non potest, nec falli: idem dicendum est de actibus Spei, Charitatis, At- & Contritionis, quorum motiva pariter rudibus clarè & emphaticè proponenda sunt.

4. Si instruendus quærat, ubinam hæc vel illa sint revelata? expedit in promptu habere aliquos textus S. Scripturæ, quibus præcipua Fidei mysteria probare possis, etsi Catholicis sufficere debeat, quòd hoc vel illud tanquam revelatum & credendum proponat Ecclesia, quæ ex effato Christi est columna veritatis, invicta petra adversùs portas inferi, quam qui non audit, eum vult Christus haberi tanquam Ethnicum & Publicanum; si verò instruendus fuerit A catholicus, aut dubitet, an Romano-Catholica sit vera Christi Ecclesia, ei monstrandum est, qualiter Notæ veræ Ecclesiæ conveniant soli Catholico-Romanae, secundùm dicta q. 4.

12. 5. Si pœnitens nesciat ea, quæ saltem quoad substantiam (etsi non eo ordine, quo præscripta sunt) sub gravi præcepto memoriter scire tenetur, qualia sunt *Oratio Dominica, Symbolum Apostolorum, decem præcepta Decalogi, septem Sacramenta*; examinari debet de negligentia addiscendi, quæ non rarò intercurrit, quam si dolorosè confessus fuerit cum proposito ea proximè addiscendi, poterit absolvi, etiamsi ea de facto memoriter non teneat, modò cætera adsint ad valorem Sacramenti requisita.

13. 6. Si pœnitens dubitet, vel non recordetur, an actus fidei circa mysteria q. 5. assignata confessioni semper præmiserit, attendi debet, an super his sufficienter fuerit instructus, an ejusmodi actus sæpè elicuerit, si ità, prudenter præsumere

mere poterit se de illis habuisse fidem, saltem virtualement, maximè tunc, quando homo se ad confessionem per spem veniæ, per dolorem de Deo offenso, de gratia & cælo per peccatum amisso &c. disposuit: Cùm enim intellectus tunc circa hæc mysteria actu occupetur, & de illis certitudinem, quam naturaliter appetit, aliunde habere non possit, semper recurreret ad motivum Fidei; è contra, si pœnitens circa sæpe dicta mysteria rarò aut nunquam fidem formalem elicuerit, aut circa hæc mysteria aut motivum credendi non fuerit satis instructus, præsumptio est, quòd confessiones præcedentes sint nullæ, ideòque repetendæ: sola tamen oblivio, vel non recordatio, an tales actus adfuerint in homine bene educato, Conciones & Catechismum frequentare solito, non est sufficiens motivum obligandi ad repetendas confessiones præteritas.

7. Cùm Confessarius pœnitentes ignorantes 14.
circa motiva Fidei, Spei, Ar. & Contritionis ex officio sæpius instruere, vel etiam hos actus cum iis elicere debeat, id commodissimè fieri poterit hæc vel simili formâ: *Nunquid credis peccatrix anima, quòd his peccatis Dominum Deum summum bonum tuum graviter offenderis, Deum, qui te ex nihilo creavit, ut cum ipso perpetuò esses beata, qui te per mortem amantissimi Filii sui ab inferno redemit, per Spiritum S. sanctificavit? Nunquid hæc credis, & quidem ideo, quia ipse Deus, qui nec falli nec fallere potest, hæc revelavit? Ecce Divina ejus bonitas post tot peccata adhuc non vult te perire, sed potest, & vult tibi paternam suam gratiam ad salutem æternam unicè necessariam restituere, modo seriò peccata tua detesteris, & emendare proponas: illum solum, qui tot modis te ama-*
vit

vit & amari est dignissimus, toto corde redames, & posthac fideliter servias, &c. In hac forma continentur omnia, quæ ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ requiruntur, inprimis explicita Fides circa mysteria creditu necessaria, & motivum ea credendi; Deinde objecta Spei, At- & Contritionis cum eorundem motivis, ut patebit confideranti: quæ omnia, si status & ignorantia pœnitentis exigat, magis aut prolixius inculcari poterunt.

C A S U S XIV.

De præcepto in- & externo Fidei, & de vitiis Fidei oppositis.

ORosius neo-conversus petit 1. *Ad quid obliget præceptum fidei negativum.* 2. *An dubitans teneatur inquirere.* 3. *Quid de præcepto affirmativo.* 4. *Quando obliget.* 5. *Quid de præcepto affirmativo externo.* 6.-7. *Quid si interrogaris à privato.* 8.-9. 10. *Quid de præcepto fidem exterius non negandi.* 11. *Qualiter amittatur habitus fidei.* 12. *Quæ sint vitia fidei opposita.* 13. *Quæ pœna hereticorum.* 14. *Quando incurrantur.* 15. *An etiam à rudibus.* 16. *An quis ad fidem cogi possit.* 17. *Quid si interrogaris, an sis Sacerdos, Monachus, &c.* 18. *An sis fidei Regia vel reformata.* 19. *Quid, si carnes apponantur ad explorandam fidem.* 20. *Quid de cœna Calvinistica ejusque pane. Item de conculcatione SS. Imaginum.* 21. *An liceat obedire jubenti edere carnes, vel frequentare templa hereticorum?* 22. *Quid, si mandatum sit, ut, si qui adsint fideles, exeant è patria, &c.*

&c.

Eccl. 23. -24. In quibus prohibitum fit communi-
care cum Hæreticis? 25. Cum Judæis? Pro re-
solut.

QUÆR. I. Quid circa præceptum internum
Fidei?

R. I. Præceptum internum Fidei est duplex,
Affirmativum & Negativum. Præcepto nega-
tivo prohibemur nunquam internè dissentire, aut
voluntariè dubitare de objecto Fidei sufficienter
proposito; dico de objecto sufficienter propo-
sito; nemo enim potest credere, quamdiu Fidei
nostræ mysteria vel ab extrinseco, vel per inter-
nam illuminationem ipsi non apparent evidenter
credibilia seu revelata, ut certum est ex Propos.
21. ab Innoc. XI. damnata: *Assensus supernatu-
ralis & utilis ad salutem stat cum notitia solùm pro-
babili revelationis, imò & cum formidine, quâ quis
formidat, ne non sit locutus Deus: ideoque hære-
ticus & infidelis, quamvis non possit credere,
quamdiu sua secta sibi videtur probabilis vel pro-
babilior, potest tamen & tenetur per se in veram
Fidem inquirere, & à Deo lumen petere, alioquin
non excusabitur ab infidelitate, ut iterum con-
stat ex Prop. 4. ab eodem Innoc. damnata: Ab
infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus
opinione minus probabili.*

Dices I. Catholicus dubitans de veritate se-
ctæ oppositæ non tenetur in ejus veritatem in-
quirere, sed tenetur dubium deponere, ergo &
infidelis, si bonâ fide in sua secta usque huc per-
stiterit, non tenebitur inquirere, sed dubium
deponere.

2. Multi infideles & hæretici rudiores, à suis
persuasi, invincibiliter credunt se peccare, si du-
bitent de sua fide, & in nostram inquirant, er-

go illi saltem non tenentur inquirere, aliàs enim tenerentur agere contra conscientiam invincibiliter erroneam, quod implicat; quomodo ergo hi poterunt pervenire ad veram fidem & salvari?

2. *Ad 1.* N. C. Catholicus, qui semel credidit, illi sua fides apparuit certò & evidenter privativè credibilis, ergo non habet fundamentum dubitandi & inquirendi in fidem oppositam: infideli autem vel Hæretico nunquam fuit aut esse potuit sua secta evidenter privativè credibilis; si enim diligenter inquisivisset in motiva opposita, semper invenisset majus & majus fundamentum dubitandi.

Ad 2. Admitto tales stante illo errore invincibili de sua secta dubitare non posse, ideòque sunt Hæretici tantùm materiales, quales propter allatam rationem etiam probabiliùs dantur in Germania, quos, si sinè peccato juxta leges Naturæ vivant, Deus illuminabit, ut tandem de sua fide incipiant dubitare, & veram amplecti.

3. 2. Præcepto affirmativo obligamur sapiùs elicere assensum Fidei circa mysteria explicitè proposita, maximè circa ea, quæ continentur in Symbolo Apostolorum. *D. Th. 2. 2. q. 2. art. 5.* quoties autem, est incertum: Prob. imò ex S. Scriptura 1. Joan. 3. *Hoc est mandatum ejus, ut credamus,* 2. Ex Prop. 65 ab Innoc. XI. damnata, quæ sic habet: *Sufficit illa mysteria semel credidisse.* 3. Ratione, quia tenemur continuò Christianè vivere, &, ut ait Apostolus ad Rom. 1. *Justus ex fide vivit.* Quod repetit ad Gal. 3. & ad Heb. 10. utique velut doctrinam summè notabilem, & sensus est, quòd, sicut justus vivit physicè acta & continuò se movendo physicè ab

ir-

intrinseco, ità justus vivere debeat spiritualiter sapiùs saltem (quia semper foret impossibile) se per fidem movendo in Deum.

Quòd autem incertum sit, quoties oblige-
mur ad actus Fidei, etiam patet, quia id nullibi
est definitum, nec Theologi conveniunt: Verius 4.
autem videtur, quòd non sit obligatio eliciendi
actum Fidei omni die festo circa mysteria tunc
celebrari solita, ut quidam volunt, sed sufficit
sapiùs & toties elicere, quoties opus est ad hoc,
ut quis dicatur continuò Christianè vivere, &
habitualmente scire mysteria credenda. *Lugo d. 13.
n. 23.* Cæterùm tempus, quo per se specialiter
obligat præceptum Fidei, communiter assigna-
tur, 1. Quando puer incipit habere usum ratio-
nis. 2. Quoties mysterium nondum cognitum
adulto sufficienter proponitur. 3. In articulo
mortis. 4. Quando tentatio circa fidem aliter
vinci non potest, hoc tamen plerique dicunt so-
lùm habere locum quoad tentationem externam
v. g. Tyranni, nam interna tentatio videtur me-
lius vinci per contemptum & aversionem men-
tis, maximè in scrupulosis. 5. Per accidens est
obligatio ad actus Fidei, quandocunque est obli-
gatio ad actus Spei, Charitatis, Contritionis aut
ad Sacramenta, quia hæc omnia sinè fide habe-
ri non possunt, ut oportet. In praxi tamen non
est, cur homo fidelis multùm scrupuletur aut ti-
meat, ne præcepto Fidei satisfecerit; nam actus
Fidei inter fideles sunt frequentissimi, v. g. cum
Missam audiunt, Eucharistiam adorant, SS. Re-
liquias honorant, Deum aut Sanctos invocant,
pro vivis aut defunctis orant, &c. hæc enim sinè
formali vel virtuali fide fieri non possunt. Meri-

L

10

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. I.

tò etiam hìc notant DD. rudes non teneri ad tam distinctam & explicitam credendorum fidem, sicut Doctores & Clerici, quia, ut ait S. Th. 2. 2. q. 2. art. 6. ad 1. *plura tenentur explicitè credere majores, qui habent officium alios instruendi, quàm alii.*

5. QUÆR. II. Quid circa præceptum externum Fidei?

R. Seqq. 1. Hujusmodi præceptum iterum aliud est Affirmativum, aliud Negativum. *Affirmativum obligat etiam cum periculo vitæ ingenuè exterius confiteri fidem, quoties id exigit honor DEI, propria vel proximi salus: Ecce regulam generalem, quam tenent omnes cum D. Th. 2. 2. q. 3. a. 2. & patet ex verbis Christi Matth. 10. Qui confitebitur me coram hominibus, &c. Item Luc. 9. v. 26. Qui me erubuerit & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in majestate sua. Hinc, si quis interrogetur à Magistratu vel Potestate publica, tenetur Fidem suam sinè restrictione, ambiguitate aut æquivocatione, etiam cum dispendio vitæ, manifestare, quia reverà est magnus honor Deo & Christo, est Fidei confirmatio, proximi ædificatio, coram Principibus & Magistratibus sæculi eorúmque Tribunalibus Fidem cum vita & sanguine rueri; idque testatur exemplum SS. Apostolorum ac Martyrum & totius Ecclesiæ sensus: quo honore Deum privant, qui fidem manifestare erubescunt; idè Innoc. XI. meritò damnavit Prop. 18. Si à Potestate publica quis interrogetur, Fidem ingenuè confiteri, ut Deo & Fidei gloriosum consulo, tacere ut peccaminosum non damno.*

Dixi: Sinè æquivocatione vel restrictione; nam, si Potestas publica vel etiam privatus Hæreticus

quæ-

quærat, an sis religionis Evangelicæ aut reformatæ, & respondeas; quod sic, subintelligendo religionem Catholicam, quæ verè est Evangelica, & per *Trid.* reformatata, negas Fidem, quia ex circumstantiis loci, temporis, & interrogantis intentione per religionem Reformatam intelligitur Calvinistica, per Evangelicam Lutherana; per consequens affirmando te esse talis religionis, affirmas te esse Calvinistam vel Lutheranum, ideóque negas fidem.

Econtrà interrogatus à privato, etsi nullo casu possit Fidem negare, attamen etiam, per se loquendo, non tenetur eam manifestare, sed potest quæstionem verbis aut signis ambiguis eludere vel contemnere, dicendo: *quid ad te?* &c. quia tunc plerumque non patitur honor Christi, & silere non est negare, sed ex justa causa dissimulare, seu celare fidem.

Dixi: *per se loquendo*; nam si etiam privatus blasphemet Sanctos, eorúmque imagines conculet, Ecclesiam calumnietur, Catholicos tanquam idololatrias cum scandalo rudium traducat, & in speciem per sophismata ad irrisionem Fidei nostræ sectam suam conetur probare, &c. tunc, quamvis de Fide non interrogeris, teneris non tantùm fidem tuam manifestare, sed adversarii argumenta etiam cum periculo vitæ convellere, honorem Dei & Ecclesiæ tueri, modò id cum fructu & ædificatione possis, ut habet communis cum *Sporer t. 2. in decal. c. 2. num. 25. Tamb. L. 2. c. 1. §. 2. num. 7.* quia Fides confitenda & tuenda est, quandocumque id exigit gloria & honor Dei, Christi ejúsque Ecclesiæ ac Sanctorum, *ne via veritatis blasphemetur. 2. Pet. 2.* atq; hoc fit in casu præsentem ergo. Idem

dicit *D. Th. sup. ad 2.* : si tua confessio (eò quòd v. g. sis homo in magna autoritate constitutus) sit necessaria ad instructionem aliorum fidelium sive confirmationem, vel ad reprimendam infidelium insultationem, tunc etiam à privato interrogatus teneris fidem fateri, vel saltem interrogationem taliter eludere, ut non scandalizentur infirmi, neque censearis negare vel erubescere fidem. Item, si fidem tuam tacendo vel dissimulando cogereris multa agere contra conscientiam & legem Dei, v. g. servis Domino acatholico, cui si fidem tuam non manifestes, coget te Sacra acatholicorum adire, conciones audire, nefandæ cœnæ communicare, &c. teneris sub mortali fateri fidem tuam, aut, si nihil proficiat confessio fidei, recedere à Domino hæretico, non obstante quovis periculo vel damno corporali, cui præponderare debet salus animæ tuæ.

§. II. Præcepto externo negativo prohibemur nullo unquam casu vel periculo etiam mortis fidem expressè, tacitè vel interpretativè exterius negare, etiamsi in corde vera fides retineatur. Est communis & certa cum *D. Th. q. 4. a. 3.* ex illo *Matt. 10. Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo.* Item ex Prop. damnata in Concilio Rom. teste Baron. ad ann. 254. *Licitum est exterius fidem negare instante persecutione, & sufficit in animo suo interius retinere.*

Expressè fidem negat, qui claris verbis vel signis negat vel unum fidei articulum v. g. Purgatorium, aut negat se esse Catholicum vel Papiſtam, aut dicit, se esse alterius sectæ v. g. Lutheranium, Calvinistam.

Interpretativè vel implicitè fidem negat, qui
vel

vel veram fidem non confitetur, quando ex præcepto est confitenda, vel verbo, signo aut facto confitetur Religionem falsam; quod tunc fit, (ecce regulam generalem) quando quis ponit actionem, quæ vel sit ipse cultus falsus, ut thus adolere, genuflectere idolo, sumere cœnam Calvinisticam, &c. vel saltem ex se & circumstantiis significet professionem falsæ Religionis; ut, si Rex Angliæ jubeat, ut omnes, qui profitentur Religionem Anglicanam, & Regem pro capite Ecclesiæ agnoscunt, ferant in signum suæ fidei cæruleum linteum in pileo, comportent ligna ad exurendam statuam Summi Pontificis, bibant Regis & hostium Papistarum sanitatem, hæc omnia in his circumstantiis sunt abnegatio externa Fidei & professio falsæ Religionis, ideòque intrinsecè mala: idem est, si quis impetret immunitatem vel saluum conductum ideo validum vel utiliore, quia in iis exprimitur, quòd sit alterius Religionis, quàm Catholicæ. *La Croix L. 2. num. 62.* Si verò signa non significant determinatè professionem falsæ Religionis, sed tantùm distinguant Nationem à Natione, ut portare habitum Turcarum, Judæorum, Anglorum, &c. iis ex gravi causa uti licitum est; imò quamvis ejusmodi signa videantur significare professionem falsæ Sectæ, veluti habitus sacerdotalis Judæorum, Turcarum, Mahomet depictus in vexillis, &c. modò ex circumstantiis alium usum vel significationem habere possint, quàm præcisè professionem Sectæ falsæ, ex gravissima saltem causa v. g. ad effugiendam mortem, ad reportandam justam de hoste victoriam adhiberi poterunt. *Lugo de fide d. 14. sect. 5. n. 82. Tamb. loc. cit. Spor. n. 35. Laym. L. 2. t. 1. c. 11.* ubi addit se non audere

damnare milites Christianos, qui ad decipiendos hostes utuntur vexillis, habitu & sermone Turcis vel aliis Gentibus proprio; nec ego damno: Ratio est, quod hæc signa, quamvis assumi soleant ad significandam falsam Sectam, tamen in his circumstantiis non ita assumuntur, sed tantum ex gravi causa permittitur, ut hostis iudicet ita assumi, & si usus horum signorum in his circumstantiis esset in facto negare veram vel mentiri falsam Religionem, ergo nec ad effugiendam mortem liceret masculo uti veste femineâ, quia esset mentiri, ideoque intrinsecè malum, hoc autem est contra communem: imò possunt esse circumstantiæ, in quibus illa signa nullam habeant significationem falsæ fidei, & tunc etiam absque gravi causa adhiberi poterunt, sic enim videmus passim Christianos uti vestibus Turcicis, Judaicis etiam sacerdotalibus ad recreationem in Bacchanalibus & Comædiis; videmus ad ornatum adhiberi imagines Mercurii, Jovis, Veneris, Lutheri, Calvini, &c.

11. QUÆR. III. Qualiter amittatur habitus fidei?

R. Non amittitur per quodlibet mortale, sed tantum per peccatum infidelitatis, hoc enim fidei directè opponitur. Est de fide ex *Trid. sess. 6. c. 15. § 26.* ubi sic habet: *Si quis dixerit, amissâ per peccatum gratiâ simul & fidem semper amitti, aut fidem, quæ remanet, non esse veram fidem, licet non sit viva, aut eum, qui fidem sine charitate habet, non esse Christianum, anathema sit.*

12. QUÆR. IV. Quid de vitiis fidei oppositis eorumque pœnis?

R. *Sequentia.* I. Fidei opponitur infidelitas, quæ, si per actum positivum fidei resistat, dicitur
posi-

positiva; si sit pura omissio vel carentia fidei, dicitur negativa; hæc negativa infidelitas, si nequidem interpretativè sit voluntaria, dicitur pura, qualis est in illo, cui citra suam culpam mysteria Fidei nunquam sunt proposita; si sit saltem interpretativè voluntaria, dicitur non pura.

2. Positiva infidelitas à *S. Th.* dividitur in *Paganismum*, per quem resistitur fidei nondum susceptæ; in *Judaismum*, per quem resistitur fidei susceptæ in figura; & in *Hæresin*, per quam resistitur fidei susceptæ per Baptismum.

3. Hæresis est error contra fidem verè susceptam. Dicitur 1. *Error*, qualem etiam habet, qui affirmativè dubitat, id est, qui judicat propositionem fidei esse incertam, posse esse falsam; item, qui negat aliquid, quod falsò ab Ecclesia putat esse definitum, hic enim implicite dicit Ecclesiam in definiendo posse errare, qui est error contra fidem: Dicitur 2. *Contra fidem jam susceptam* saltem per Baptismum, nam qui ante Baptismum à fide suscepta deficit, ut potest contingere in Catechumeno, quamvis in foro conscientie sit Hæreticus, non tamen in foro externo quoad incurrendum pœnas Hæreticorum.

4. Pœnæ ab Ecclesia in Hæreticos latæ sunt: 1. ^{13.} Excommunicatio major latæ sententiæ, soli Pape in Bulla Cœnæ reservata, quæ etiam extenditur ad Hæreticorum fautores, defensores, receptatores: Item ad legentes, retinentes, defendentes, imprimentes libros hæreticos, de quibus dicam *Cas. 115. q. 3. & seqq.* 2. Irregularitas saltem pro Hæretico notorio. 3. Inhabilitas ad beneficia. 4. Infamia. 5. Privatio Ecclesiasticæ sepulturæ. Pœnæ civiles sunt confiscatio bonorum & liberatio subditorum ab obedientia

illius, qui nominatim est excommunicatus, sed hæ ultimæ pœnæ in Germania non observantur, Summo Pontifice ob potentiam Hæreticorum dissimulante, test: Engel lib. 5. decret. tit. 7. num. 16.

¶ 4. §. Ut pœnæ Ecclesiasticæ incurrantur, debet Hæresis esse interna, plenè deliberata, pertinax & exterius manifestata; pœnalia enim strictè interpretanda sunt.

Dicitur 1. Interna, nam qui tantùm externè negat fidem, quamvis graviter peccet, tamen propriè non est Hæreticus, quia non habet errorem in intellectu: at si talis pro Hæretico & excommunicato publicè declaretur, tanquam talis vitari deberet, & absolvi non posset, nisi Ecclesiæ reconciliatus.

Dicitur 2. Plenè deliberata, nam error in fide debet esse mortaliter malus: graves enim pœnæ non incurruntur nisi ob delictum grave.

Dicitur 3. Pertinax, non quòd debeat aliquis mordicùs errorem suum tueri, sed quòd non credat mysterium, quod advertit sibi esse sufficienter propositum, vel cognoscit illud teneri & doceri à vera Christi Ecclesia, etiamsi à nullo sit monitus vel correptus; si verò Mysteria Fidei alicui non sint proposita, aut quis contra fidem defendat propositionem ab Ecclesia damnatam; etsi ex ignorantia culpabili, crassa vel supina, vel etiam affectata ob discendi tardium vel similem causam, propriè non est pertinax, per consequens nec pœnas incurrit, modò infallibilem Ecclesiæ auctoritatem in rebus fidei proponendis agnoscat, & paratus sit se corrigere, si sciret ab Ecclesia contrarium esse definitum, *D. Aug. epist. 162.* relatus in *c. dixit* *Aposto-*

Apostolus 24. q. 3. Sanch. t. 2. c. 7. n. 20. Laym. sup. c. 3. num. 2. Lugo disp. 20. sect. 6. à num. 190.

Hinc patet homines rusticanos, plebejos, rudes 15.
& simplices apud acatholicos educatos contra fidem errantes, ratò incurrere excommunicationem aliásque pœnas; vel enim statim, ut cœperunt de sua secta dubitare, inquisierunt in fidem nostram, & jam patet eos esse tantùm hæreticos materiales; vel culpabiliter neglexerunt inquirere, & tunc quidem peccârunt, attamen non sunt pertinaces, quamdiu parati sunt ea credere, si debitè proponerentur; ideóque Confessarii vel Parochi tales pro absolutione ab hæresi malè mittunt ad habentem potestatem specialem non sine eorum confusione & molestia, sed ipsimet præviâ in necessariis fidei instructione eos absolvere possunt, & debent. *Sparer. t. 2. c. 3. num. 21.*

Dicitur 4. Exteriùs manifestata, intellige, verbo, signo vel facto, quia Ecclesia non judicat aut punit merè interna; debet autem actio externè manifestativa esse mortaliter mala, ideóque, qui hæresin internam manifestat consilii vel instructionis gratiâ, excommunicationem & reservationem non incurrit juxta dicenda *cas. 115. q. 3.*

QUÆR. V. An hæretici & infideles ad fidem 16.
cogi possint?

R. 1. Cogi possunt hæretici, quia per baptismum Ecclesiæ sunt subjecti.

2. Infideles non baptizati etiam subjecti Principi Catholico directè ad fidem cogi non possunt: Est *communis cum D. Th. 2. 2. q. 10. a. 2. contra Scotum.* Ratio est, quia Christi fides non vi, sed voluntariè suscipienda est, secus magnum

periculum esset fictionis & sacrilegii in sulcipientem illam coactè, & ita habet consuetudo Ecclesiæ, quæ semper æmulanda est, ex qua colligitur voluntas Christi, &c. Possunt tamen Infideles à suo Principe cogi, ut audiant Verbum Dei, & sic coguntur Judæi Romæ; item ut abstineant à superstitionibus, idololatria, fornicationibus, usuris & aliis peccatis contra naturam & politicam gubernationem.

3. Infideles Christiano Principi non subjecti cogi possunt, ut admittant Prædicatores fidei, quia Ecclesia habet jus mittendi suos Prædicatores per universum Orbem; item cogi possunt, ut abstineant à vitiis innocenti vel Reip. nocivis, v. g. ut abstineant à fraudibus, rapinis, immolatione vel comestione hominum, quia quilibet habet jus defendendi innocentem, imò, si hæc faciant, universali usu & consensu etiam bellum iis inferri potest. *V. Azor. p. 1. L. 8 c. 24. à q. 2. Ex præmissis.*

17. *Deduces seqq.* 1. Interrogatus, an sit Sacerdos, Monachus, an audiat Missam, an feriâ sextâ abstineat à carnibus, juxta *Tamb. Sporer sup.* non tenetur respondere, sed potest signis vel verbis æquivocis interrogationem eludere, sive interrogans sit persona publica, sive privata. Rationem dant, quia multi sunt Catholici, qui nec sunt Sacerdotes, nec Missam audiunt, nec à carnibus abstinent, imò *Tamb. §. 3. n. 3.* dicit aliquem sine infidelitate posse negare, se esse Monachum, Sacerdotem, aut Missam audire, quia hoc est cum levi mendacio negare statum, consuetudinem, actiones, non verò fidem: sed attendendum est, interrogante præsertim potestate publicâ, an non patiatur honor Dei, proxi-

mi salus, an in illis circumstantiis negare se esse Sacerdotem, Monachum, observantem jejunii, &c. non sit idem, ac negare, se esse Catholicum, eò quòd interrogans fortè voluerit per hæc æquivalenter quærere, an sis Catholicus, tunc enim implicitè negaretur fides, quod nunquam licet.

2. Interrogatus in Anglia etiam à privato, an sit fidei Regiæ, affirmare non potest, etiam si subintelligat fidem Regis Catholici; quia per fidem Regiam ex circumstantiis & intentione quærentis determinatè significatur fides Anglicana, quam affirmare est fidem veram negare, quod nunquam licet: idem est, si interrogeris, an sis religionis reformatæ vel Evangelicæ; nam, quamvis Religio Catholica per *Trid.* sit reformatata, & verè Evangelica; si tamen ex circumstantiis per reformatam intelligatur Calvinistica, per Evangelicam Lutherana, dicere se esse reformatum vel Evangelicum, est negare fidem, ut dixi sup. num. 5.

3. Certum est non licere carnes comedere die vetito, quando comestio carnis habetur pro signo protestativo falsæ sectæ, ut, si Hæretici cum Catholicis in eodem hospitio die Veneris confidentes vel convivantes ad explorandam aliorum fidem dicant, qui Evangelicus vel Papæ inimicus est, ex hoc ferculo carniū, ex hoc capone comedat; edere non licet, nisi cum protestatione, quòd ejusmodi esum non velit haberi pro signo falsæ religionis; cùm etiam Catholicis ex certis causis carnes edere liceat. Si carnes non apponantur ad explorandam fidem, etiam inter Hæreticos Catholico ex gravi causa, v. g. ne cum mortis vel alterius gravis mali periculo pro-

prodatur, carnes edere licitum est; dixi *ex gravi causa*: nam sola irrisio vel joci, quibus non comedens exponeretur, non sunt causa sufficienter excusans ab abstinencia, ut habet *communis*.

20 4. Etsi cœna Calvinistica sit signum de se protestativum falsæ religionis, ideoque intrinsecè malum, ipsum tamen panem occultè & merè materialiter absque scandalo comedere malum non est. *Laym. sup.*

5. Videns sacras imagines conculcari, Sanctos blasphemari, Ecclesiam Catholicam risui exponi, eique falsa dogmata imputari, fideles scandalizari, &c. tenetur etiam cum periculo vitæ (si cum fructu possit) Dei, Sanctorum & Ecclesiæ honorem tueri, Hæreticorum fallacias detegere, ut *sup. dixi*.

21 6. Si Princeps A catholicus jubeat omnes Catholicos frequentare templa Hæreticorum, aut die Veneris carnes edere, illicitum est obedire, & ità ad Catholicos in Anglia bis respondisse Pium V. testatur *Sanch. sup. c. 4. n. 27.* etiam si Princeps protestaretur, se per hæc tantùm velle obedientiam civilem; nam reverà intendit auctoritatem addere hæresi, veræ fidei contemptum & perversionem fidelium, ad quæ cooperari non licet: in Germania tamen furtivè aut ex curiositate audire conciones Hæreticorum, non est signum professivum hæresis, nec hæresi propterea additur auctoritas, cum potiùs fiat in ejus contemptum: hinc, secluso periculo seductionis, scandali vel alterius mali non est mortale, imò nullum, si fiat ex justa causa, ut si miles vel filius-familias occultè Catholicus pergat conciones frequentare, ne ab Officiali vel Patre-familias malè tractetur, vel à vera fide retrahatur.

7. Si

7. Si privatus in hospicio dicat : si quis hic ^{22.}
 adest Papista , surgat à me occidendus, nemo te-
 netur surgere ; similiter , si potestas publica in
 odium fidei jubeat , ut Catholici se prodant por-
 tando certas vestes , ut solvant mulctam , è pa-
 tria abscedant , non tenetur se prodere , aut pa-
 triam relinquere , quia nemo in particulari in-
 terrogatur : quòd si tamen aliqui antecedenter
 noti propterea censerentur à fide defecisse , te-
 nerentur vestes portare , vel è patria abscedere.
 Sed potèstne fidelis instante persecutione semper
 fugere ? R. Si per ejus fugam periclitetur Dei
 honor , salus animarum, muneris, v. g. Pastora-
 lis observantia, fugere non licet : si solùm sis uti-
 lis, non autem necessarius, potes , sed non te-
 neris manere ; si fugiendo vel ad tempus latitan-
 do rem Christianam magis promoveres, obliga-
 ris fugere , vel latitare *Tamb. §. 2. num. 6.* De
 cætero fugere malum non est , suadente ipso
 Domino : *Cum persequentur vos in civitate ista,*
fugite in aliam. Matt. 10. Neque hoc est negare
 fidem, sed manifestare.

8. Quoad communicationem cum hæreticis ^{23.}
 & Judæis tenenda sunt sequentia. 1. Certum
 est peccare graviter & excommunicationem
 reservatam incurrere omnes , qui cum hæreticis
 communicant in crimine hæreseos iis credendo,
 eos fovendo, defendendo, &c.

2. Peccant graviter , qui communicant in sa-
 cris hæreticis , in eorum templis vel conviviis
 Psalmos cum ipsis cantando , organa vel cam-
 panas pulsando , quia hoc est externa eorum ri-
 tuum approbatio vel scandalosa communicatio
 in sacris ; secus si organum , vel campanæ pul-
 santur tempore , quo congregantur cives , vel
 mercatores forensia tractantes.

3. Re-

3. Regulariter non licet matrimonium contrahere cum hæreticis ; multò minùs matrimonium contrahere coram ministro hæretico, quia hoc esset addere authoritatem hæresi, & in facto profiteri, eum esse personam sacram, cui ex munere competat assistere ; posset tamen ex causa permitti, proclamationes fieri à ministro acatholico. Item non est illicitum ex causa politica v. g. ut proles in foro externo habeatur legitima, comparere coram magistratu acatholico, ratificare matrimonium coram Parocho Catholico contractum &c. ; similiter potest Catholicus amicitiae vel honoris gratiâ interesse matrimoniis & nuptiis acatholicorum, quia hoc non est profiteri vel approbare eorum fidem vel superstitiones ; imò in Germania Parochus potest licitè assistere matrimoniis acatholicorum in sua Parochia habitantium, & si unus sit Catholicus, etiam benedicere nuptiis. *V. cas. 106. num. 11. & cas. 110. num. 17.*

24. 4. Non potest licitè peti aut accipi Baptismus ab hæretico, nisi ad sit gravis causa vel necessitas, *Lugo d. 14. num. 161.* non enim hoc est intrinsecè malum, neque est agnoscere hæreticum tanquam personam sacram aut ministrum baptismi ordinarium, sed tanquam ministrum sufficientem, quod verum & ex justa causa licitum est ; probabiliùs etiam licet agere patrinum in baptismo infantis acatholici ; quia hoc est, se obligare ad educandum filium in vera fide in defectu parentum, in quo nihil est mali. *V. cas. 89. num. 33.* an liceat Pastori permittere hæreticis sepulturam, vel eos sepelire ritu Catholico, eorum exequiis assistere dicam *cas. 114. num. 14.*

5. Non

5. Non licet famulari Hæreticis cum perver-
sionis periculo, aut cum neglectu præceptorum
Ecclesiæ de audienda Missa, de abstinencia à car-
nibus, &c. nisi quoad duo ultima gravis causa
excuset, ut, si apud Catholicos non possit habe-
ri servitium simile & competens; si quis esset ab-
legatus in terras infidelium, si versaretur in
mari, &c.

6. Circa communicationem cum Judæis Jus 25.
Can. tit. de Judæis, C. Nullus c. 28. q. 1. prohi-
bet sequentia, 1. Cum eis habitare, non tamen
eis servire, vel in Sabbatho cibos coquere. 2.
Eorum azymis vesci. 3. Judæis medicis eorum-
que medicinis uti, si ab aliis æquè peritis habe-
ri possint. 4. Cum eis simul in balneo lavare.
5. Eos invitare, vel ad eorum convivium accede-
re. 6. Esse obstetrices vel nutrices infantum in
eorum domibus, nisi cum spe conversionis eo-
rundem. 7. Iisdem legata in testamentis relin-
quere, aut hæredes, nisi sint consanguinei, in-
stituere. 8. Iis officia publica committere. 9. Eo-
rum esse mancipium: sed in his omnibus atten-
denda est consuetudo, quæ contra legem Ec-
clesiasticam præscribere potest, nec hæ prohibi-
tiones extendi debent ad casus in Jure non ex-
pressos, hinc licet cum eis ludere, saltare,
mercari, modò absit periculum per-
versionis & scandali.

CASUS

CASUS XV.

De Spe Theologica & vitiis eidem
oppositis.

PAncratius puer petit à Parocho doceri, 1. *Quid & quotuplex sit Spes.* 2. *Quodnam ejus objectum materiale, formale.* 3. *Quis modus ea ad captum exponendi.* 4. *Qualiter Spes sit necessaria.* 5. *Quando obliget.* 6.-7. 8. *Quid de desperatione.* 9. *De presumptione.* 10. *Tentatione.* 11. *Quid de eo, qui perpetuò optat frui mundo.* 12. *Vel ideo peccat, qui aputat eque facile plura, quàm pauca peccata remitti.* 13. *Vel econtra putat peccata ob suam enormitatem nunquam remittenda.* 14. *Vel maledicit sue dici.* Pro resolut.

1. QUÆR. I. Quid & quotuplex sit Spes?

R. 1. Spes in S. Scriptura variè sumitur; quandoque pro habitu Spei, 1. Cor. 13. *Nunc autem manent tria hæc, Fides, Spes, Caritas.* Pro actu sperandi, Rom. 8. *Spe salvi facti sumus.* Pro ipso objecto materiali Spei: *Spes, quæ videtur, non est Spes.* Ibid. Pro ipso Deo, cujus promissioni & auxiliis innititur tanquam objecto formali: *Tu es Spes mea.* Psal. 21. *Spes mea DEUS.* Thren. 3.

R. 2. Spes in genere, prout abstrahit à naturali & supernaturali, est desiderium & expectatio boni absentis & ardui probabiliter futuri. Spes Theologica habitualis est habitus supernaturalis, quo homo tendit in Deum ut beatè possidendum, ideòque dicitur virtus Theologica; Spes actualis est certa expectatio beatitudinis

nis

nis ex Dei gratia & nostris meritis. Ità quoad rem omnes cum *D. Th. 2. 2. q. 18. art. 2.* Seu explicatiùs: *Est desiderium efficax cuiuscunque boni supernaturalis & ardui à Deo promissi, cum certa fiducia & animi erectione ad illud consequendum.*

Dicitur 1. *Desiderium efficax*, id est, voluntas seria applicandi media opportuna; quia voluntas inefficax beatitudinis vel simplex complacentia stare potest cum desperatione.

Dicitur 2. *Boni supernaturalis* conducentis ad vitam æternam, in quo distinguitur à spe naturali, quæ desiderat & exspectat bona naturalia.

Dicitur 3. *Boni ardui*, verè enim beatitudo est ardua & difficilis, omnem captum naturalem & vires humanas transcendens, ac finè supernaturalibus Dei auxiliis non consequibilis.

Dicitur 4. *Boni à Deo promissi*, quia, sicut nihil potest credi fide divinâ, quin sit revelatum, sic nihil firmiter sperari, quod non sit à Deo promissum.

Dicitur 5. *Cum certa fiducia*: quia Spes supponit fidem, quâ quis certò credat, quantum est ex parte auxiliorum Dei, se rem promissam, etiam difficilem, consecuturum; ex hac fide oritur animi confidentia, erectio & promptitudo ad superandas cum auxilio Dei qualcunque occurrentes difficultates; *Spes enim non confundit*, ad Rom. 5. Quia tamen fides & promissio non est absoluta, sed sub conditione nostræ cooperationis & perseverantiæ, ideò ex hac parte Spes non est certa, sed meritò timetur, *quia nescit homo, utrum odio, an amore dignus sit, sed omnia in futurum reservantur incerta.* Eccl. 9.

M

QUAR.

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. 1.

2. QUÆR. II. Quodnam sit objectum Spei, & quinam actus ad eam pertinentes?

R. 1. Objectum materiale Spei primum est beatitudo objectiva, seu Deus beatè possidendus; secundarium sunt omnia auxilia divina, remissio peccatorum & pœnarum, gratia actualis & habitualis, uno verbo omnia bona à Deo nobis promissa in ordine ad supernaturalem beatitudinem, sicut omnia & sola revelata sunt objectum materiale Fidei.

2. Objectum motivum formale Spei, prout Spes est desiderium, est Bonitas Dei respectiva, seu ut nobis bona; in tantum enim Spes est actus amoris concupiscentiæ, & in hoc differt ac imperfectior est charitate, quæ diligit Deum non præcisè, quia nobis, sed, quia in se est summè bonus & dignus amari. *D. Th. q. 17. a. 8.* Motivum Spei prout est fiducia & erectio animi, ac certa rei promissæ expectatio, est omnipotentia divina, quâ potest Deus omnia dare, quæ promissit, & fidelitas, quâ certò dabit: hæc autem motiva rudibus ad captum exponi poterunt

3. quærendo, v. g. quare potiùs credant se accepturos vestem à Principe promissam, quam promissam à paupere? Respondebunt: quia Princeps potest dare vestem promissam, & etiam dabit, quia stabit suis promissis; contra pauper vel non poterit dare, quod promissit, vel si possit, fortè tamen non stabit promissis, quia ipsemet eâ indiget: hoc igitur applicent Deo, qui in dando est potentissimus, in servandis promissis fidelissimus.

3. Ad Spem reducuntur complacentia, gaudium, &c. de beatitudine sibi promissa, de mediis ad eam consequendam, &c. Item timor, dolor,

lor, fuga, detestatio eorum, quæ damnationem inducunt & beatitudinem impediunt aut retardant, ut peccata mortalia & venialia, eorumque pœnæ: demum ad Spem pertinet optare alteri salutem, quatenus hæc salus simul optanti bona est; optare autem salutem, quia proximo bona est, non est actus amoris concupiscentiæ & Spei, sed actus charitatis in proximum.

QUÆR. III. Qualiter Spes sit necessaria?

R. 1. Sicut fides de Deo, ut remuneratore, omni homini ratione utenti est necessaria necessitate medii, secundum dicta *Cas. præc.* sic & Spes remunerationis: *Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Ad Hebr. 11. Qui textus de fide simul & spe intelligitur; imò plures dicunt in statu naturæ lapsæ, Spem non tantum esse necessarium medium salutis ex ordinatione divina, sed etiam ex natura rei. Rationem dant, quia natura post peccatum originale est ita infirma, ut ad actus virtutum arduos videatur efficaciter conari non posse, quin per Fidem & Spem præmii erigatur.

2. Spes Theologica necessaria est necessitate præcepti naturalis & divini, ut clarum est tum ex S. Scriptura ad Col. 1. *Si tamen manetis in fide fundati & stabiles, & immobiles in spe*: tum quia ratio naturalis dicit hominem debere tendere in finem suum ultimum cognitione & affectu; cognitione per Fidem, affectu per Spem & Charitatem, fide enim cognoscimus Deum finem ultimum, spe expectamus, charitate conjungimur.

3. Præceptum Spei per se obligat hominem s.

cum ad usum rationis pervenerit, & beatitudo ei per fidem fuerit proposita; Deinde sæpius in vita saltem per accidens, & quidem toties, quoties obligat præceptum confessionis, charitatis, contritionis: quia sicut sine fide formali vel virtuali huiusmodi actus haberi non possunt, sic nec sine spe saltem virtuali; homines tamen bene educati, & in fide instructi prudenter dubitare non possunt, quin huic præcepto satisfecerint, cum toties spem eliciant, quoties amore cælestis gloriæ vel timore gehennæ actum bonum exercent, de peccatis dolent, confitentur, &c. & vix fieri potest, ut firmiter credens cælestem gloriam sibi esse præparatam, eam nunquam desideret, aut ad eam promerendam non erigatur.

6. QUÆR. IV. Quæ sint vitia spei opposita?

R. Præcipuè sunt duo, desperatio per defectum, præsumptio per excessum. *Circa desperationem tenenda sunt seqq.*

1. Desperatio non est iudicium de non obtinenda re sperata, etsi hoc ordinariè præcedat, sed est abjectio voluntaria omnis spei consequendi beatitudinem, vel media ad eam sufficientia ex diffidentia de bonitate & misericordia Dei: in hac diffidentia consistit gravissima ejus malitia in Spiritum S. cui aditum in animam intercludit, & hominem directè à fine suo ultimo avertit, estque causa gravissimorum scelerum; fit namque, ut desperantes de Dei misericordia & salute, abjectâ salutis curâ, absque fræno timoris se præcipitent in quævis crimina. Juxta illud ad Eph. 4. *Desperantes semetipsos tradiderunt impudicitia in operationem omnis immunditie; usque tandem vitam pertæsi, conscientia cruciatum ferre non valentes, sibi ipsis mortem inferant.*

2. De-

2. Desperationi sæpè conjunctum est crimen 7.
 Hæresis specialiter in Confessione explicandum,
 ut si ideo quis desperet, quia judicat Deum se
 salvare non posse vel non velle; aut Deum se
 positivè reprobâsse ante prævisionem peccato-
 rum, vel sua peccata esse irremissibilia, aut tan-
 ta, ut vincant Dei misericordiam, hæc enim
 omnia sunt contra fidem: qui verò ideo despe-
 rat, quia putat se ob nimia peccata esse indi-
 gnum ulteriori gratiâ, vel putat Deum non am-
 pliùs daturum auxilia efficacia, vel ob comper-
 tam suam infirmitatem & continuos relapsus
 arbitratur se non perseveraturum, sed certò
 damnandum, talis quidem peccat mortaliter,
 absque tamen peccato Hæresis, quia non est de
 fide, quòd Deus de factò hunc sit salvaturus
 aut ei daturus auxilia efficacia, sed quòd possit
 dare, ideòque tota malitia hujus desperationis
 est in eo, quòd diffidat Bonitati Divinæ, & ab-
 jiciat animum omnèmq; conatum ad salutem.

3. Ob peccata & radicos vitiorum habitus 8.
 desperare de propriis viribus, & confidere in so-
 la & immensa Dei misericordia, non vitium,
 sed prima Spei anchora est & initium salutis:
 desperare sibi que mortem inferre non ex diffi-
 dentia erga Dei misericordiam & auxilium, sed
 quia res sibi non successit, ut voluit, quia jactu-
 ram fecit honoris, honorum temporalium, &c.
 non est desperatio directè opposita spei, sed cha-
 ritati propriæ vel aliis virtutibus, ut patet.

Circa præsumptionem accipe seqq. 1. Præ- 9.
 sumptio est præpostera fiducia de bonitate Dei &
 misericordia, quâ quis confidit beatitudinem
 aut bona ad eam pertinentia consequi per media
 à Deo non ordinata, ut, si quis speret cœlestem

gloriam per actus merè naturales, velut Pelagianum; vel justificationem per solam fidem sine propriis meritis, remissionem peccatorum per solam in meritis Christi fiduciam, ut Hæretici hujus temporis; talis præter peccatum præsumptionis habet crimen Hæresis, quia de fide est, beatitudinem acquiri non posse per actus merè naturales, neque justificationem vel remissionem sine at-vel contritione; qui verò sibi persuadet, se esse prædestinatum, & ideo liberiùs peccat, pœnitentiam differt aut confidit se opportuno tempore esse salvandum, quidquid egerit, peccat quidem peccato præsumptionis, non tamen Hæreseos; idem est de eo, qui ex confidentia in Dei misericordia movetur ad reiteranda peccata, ad differendam pœnitentiam: *Dico*, qui ex confidentia in Dei misericordia movetur, nam si aliunde v. g. ex nimia objecti delectabilitate moveatur ad reiterandum peccatum, vel ideo differat pœnitentiam, quia jam videtur nimis difficile confiteri aut abstinere à peccatis, quamvis simul credat & speret etiam post dilatam pœnitentiam aut reiterata peccata se veniam impetraturum, non est præsumptio, imò bonum est etiam tum, quando peccamus, sperare veniam & proponere confiteri.

10. 2. Ad præsumptionem reducitur Dei tentatio, quâ quis temerè vult experiri Dei misericordiam exspectando extraordinarium vel miraculosum Dei auxilium; ut si se exponat evidenti periculo peccandi, confidens se miraculosè conservandum; aut cum potest conservare vitam vel sanitatem corporalem mediis naturalibus, his neglectis intendat & confidat consequi medio supernaturali & extraordinario, ni-

si id fortè fieret ex speciali Dei instinctu. *V. Cas.*
65. n. 16.

3. Pessima & blasphema præsumptio & Dei tentatio est, si quis per preces, eleëmofynas, Sacrificium Missæ vel alia pia opera sperat à Deo consequi, quæ per se mala sunt, ut turpem puellæ amorem, vindictam de inimico, victoriam injustæ litis, &c.

4. Omnis præsumptio aut Dei tentatio est peccatum ex genere suo mortale, etsi non habeat annexam hæresin juxta illud Eccl. 5. *Ne adjicias peccatum super peccatum, & ne dicas, miseratio Dei magna est, multitudinis peccatorum meorum miserabitur.* Et Deut. 16. *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Ex dictis

Deduces seqq. 1. Optans perpetuò frui terrenis, peccat contra Spem, quia virtualiter contemnit objectum primarium Spei seu cœlestem gloriam, quam postponit amori temporalium: si tamen quis optet perpetuò frui mundo sine comparatione ad cœlestem gloriam ex amore vitæ præsentis, vel ut sic effugiat periculum æternæ damnationis, probabiliter excusatur saltem à mortali. *Castrop. Tamb. D. 2. in decal. 5. 3. §. 1.*

2. Qui pergit peccare ideo, quia confidit misericordiam Dei æquè facilè remissionem plura peccata, quàm unum, graviter peccat peccato præsumptionis, secùs si ideo peccata reiteret, eò quòd eadem erubescentiâ vel labore possit confiteri plura, quàm unum, quia non peccat ex confidentia in Dei misericordia, & quamvis *Bonasspei d. 4. n. 48.* putet tantùm venialiter contra Spem peccare eum, qui ex præsumptione vel spe remissionis facit peccatum veniale, aut ad breve tempus pœnitentiam differt, commu-

nis tamen sententia est, hinc non dari parvitem materiæ, gravis enim irreverentia est abuti divinâ misericordiâ ad peccandum etiam venialiter.

3. Qui temerè se exponit evidenti periculo mortis, volens experiri, an Deus extraordinario modo sibi sit subventurus, tentat Deum, ideoque graviter peccat.

13. 4. Qui timet aut putat sibi difficilem esse remissionem peccatorum ob nimiam v. g. eorum enormitatem, per hoc præcisè non peccat, cum reverà remissio difficilis sit, non quidem ex parte Dei, sed ex parte pœnitentis, qui eò est indignior remissione, quò graviora commisit peccata; si tamen ideo abjiciat omnem spem & conatum ad salutem aut peccatorum remissionem, peccat peccato desperationis.

14. 5. Qui diei suæ maledicit, vel dolet se esse natum ob rædium vitæ vel asperitates, quas experitur, non peccat propriè contra spem; secus si ideo maledicat natiuitati suæ, quia diffidit peccata sibi à Deo esse remittenda.

C A S U S XVI.

De Charitate Theologica ejusque obligatione & vitiis oppositis.

Quarantus Pastor ovium ignorat 1. *Quid sit Charitas.* 2. *Ad quid obliget Lex Charitatis affirmativa, negativa.* 3. *An Deus debeat diligi super omnia appetitativè, intensivè.* 4. *Quoties & quando.* 5. *An in articulo mortis; & quid in dubio, an huic præcepto satisfecerit.* 6. *An proximus*

mihi

mus diligendus internè. 7. Qualiter externè. 8. Qualiter inimico ignoscendum. 9. Quid de odio proximi vel qualitatis in proximo. 10.-11. An liceat ei optare malum, vel de eo gaudere. 12. Quis ordo dilectionis servandus. 13. An vitam vel bona propria liceat postponere vitæ vel bonis alterius. 14. An conjuncti præferendi extraneis. 15. An innocens nocenti. 16. Quid sit maledictum, discordia. 17. Susurratio, &c. Pro resolut.

QUÆR. I. Quid sit Charitas?

I.

R. Charitas Theologica sumpta pro habitu est virtus à Deo per se infusa, quâ Deus diligitur propter se, & proximus propter Deum. Charitas actualis est amor benevolentia & amicitia, quo Deo, proximo & nobis volumus bonum, quia hoc Deo bonum est, & in hoc distinguitur ab amore concupiscentia, quæ vult Deo vel proximo bonum, non quia hoc Deo vel proximo, sed, quia ipsi volenti bonum est; ideòque ad Spem pertinet.

QUÆR. II. Quid circa Legem Charitatis erga Deum?

R. Lex Charitatis in Deum duplex est, affirmativa, quâ præcipitur Dei amor, & negativa, quâ prohibetur omne odium, aversio aut malignus in Deum affectus: odium autem aliud vocatur abominationis, quo quis Deum non secundum se, sed secundum aliquem ejus effectum sibi contrarium aversatur, v. g. ob imposita difficilia præcepta, ob pœnas vel adversitates immixtas, &c. Aliud dicitur odium inimicitia, quo impius Deum secundum se odit, aversatur, ei-que malè vult, de ejus bonitate, potentia, gloria &c. tristatur: primum odium opponitur amori concupiscentia, secundum amori amicitia;

tiæ; utrumque est peccatum omninò grave, postremum longè gravissimum.

Circa praeceptum affirmativum habet sequentia.

1. Hoc obligamur Deum diligere super omnia, recta enim ratio dicitur summum Bonum esse summè amandum: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, & ex tota fortitudine tua.* Deut. 6. *Hoc est primum & maximum mandatum.* Matt. 22. Tum, quia est actus virtutis excellentissimæ, & omnes aliæ virtutes tanquam media ad finem charitatis, qui est unio cum Deo, referuntur, ut probat *D. Th. 2. 2. q. 44. a. 1.* Tum, quia in charitate fundantur & perficiuntur omnes leges, qui enim amat Deum, eum solum adorat, non blasphematur, non assumit Nomen Domini in vanum, &c. Qui diligit proximum, sicut seipsum, non occidit, non merchatur, non furatur, &c. *Plenitudo ergo legis est dilectio, ad Rom. 13.* Et in his duobus mandatis universa lex pendet & Propheta. Matth. 22.

3. 2. Deus debet diligi super omnia *appretiative*, id est, amans debet Deum habere in majori æstimatione vel quasi pretio, quàm omnia alia, ita ut, si opus foret, amans mallet omnia alia, etiam seipsum perdere, quàm Deum summum bonum amittere vel offendere: item Deus debet præ omnibus amari *objective*, hoc est, Deo debemus plura bona velle, quàm ulli creaturæ; Deo enim debemus velle suas perfectiones infinitas, honorem, adorationem & gloriam ab omnibus creaturis tanquam supremo Domino: & quamvis convenientissimum sit, ut Deus ametur super omnia etiam *intensive*, hoc est, vehementiori, ardentiori & teneriori affectu, quàm omnia

omnia

omnia creata ; ad hoc tamen ex præcepto non obligamur , ut habet *communis* , cum *Navar. Valent. Laym. Sporer. n. 29.* Ideoque sine peccato contingere potest , ut Deus minùs intensè ametur , quàm creatura v. g. unicus filius, uxor, parentes, amici, &c. cum enim bona creata sint sensibilia , & nobis præsentia , difficillimum foret in ea aliquando non ferri cum majori conatu , affectione & teneritudine , quàm in Bonitatem Dei à nobis solo intellectu apprehensam ; neque obstat illud *Matth. 10. Qui amat patrem, vel matrem plùs , quàm me , non est me dignus,* nam ex *communi* & *D. Th.* intelligitur de amore appretiativo, non intensivo.

3. Lex charitatis erga Deum non tantùm obligat per accidens , quando scilicet quis aliter justificari non potest , sed etiam per se , & quidem sæpius in vita , uti jam certum est ex Propositionibus ab *Innoc. XI.* damnatis. 6. *Probabile est , ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.* 7. *Tunc solùm obligat , quando tenemur justificari , & non habemus aliam viam , quàm justificari possimus.* Ratio est , quia homo tenetur sæpius tendere in finem ultimum per fidem & spem , ut supra dictum est , ergo à potiori per charitatem : & certò hujus actùs utilitas , & summa necessitas debet ejus usum homini meritò reddere familiarissimum , attentò , quòd ex sententia *S. Bonav. Scoti in 2. dist. 41. q. un. D. Th. 2. 2. q. 114. a. 4.* actus aliarum virtutum supernaturalium fidei , spei , religionis , &c. etiam in gratia facti non sint meritorii gratiæ & gloriæ , nisi procedant ex actuali vel virtuali dilectione Dei super omnia , uti latè probat *Sporer t. 2. in decal. c. 5. à num. 15.*

4. Quo-

4. Quoties præceptum amandi Deum obliget, est incertum, cum nec lex, nec Ecclesia diem aut tempus determinet; ex communiori DD. sententia videtur obligare 1. Cum homo sufficientem usum rationis & hujus præcepti cognitionem accepit, ut docet *D. Thom. 1. 2. q. 89. a. 6.* & AA. gravissimi apud *Dubois ad Prop. 1.*
 5. ab *Alex. VII. damnatam n. 31. 2.* In articulo mortis, non tantum per accidens, ratione tentationum, aut in defectu Sacramenti Pœnitentiæ, sed etiam per se, etiamsi moribundus sibi lethalis culpæ conscius non sit; quia videtur recta ratio exigere, ut homo se per amorem conjungat fini suo ultimo isto instanti, à quo pendet felix vel infelix æternitas. 3. Sæpius per vitam, ut jam dictum est; satisfat tamen huic præcepto, si eliciatur charitas in ordine ad alia præcepta implenda v. g. confessionis, communionis, &c. aut ex mera devotione; ideòq; fideles, qui sunt bonæ voluntatis, non facile debent scrupulari, an præcepto charitatis erga Deum vel proximum satisfecerint, nam horum actuum frequens est occasio, & reverà illos eliciunt, quoties Deo vel proximo favent suas perfectiones, gaudent, quòd illi bene sit, faciunt, quæ illi placent, vitant, quæ displicent, &c. *Carden. dissert. 6. c. 2. a 3.*

6. QUÆR. III. Quid circa legem charitatis erga proximum?

Re. 1. Lex amandi proximum iterum alia est affirmativa, alia negativa: Lege affirmativâ tenemur ad sequentia.

1. Diligere omnem proximum amicum & inimicum; *Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros. Matt. 5.* idque non tantum actu externo
 eum

eum v. g. à periculo mortis liberando, necessaria suppeditando, damnum in honore, vel bonis fortunæ, si absque gravi incommodo fieri possit, impediendo; sed etiam actu interno, quo ei bene velimus, optemus bonum, ut certum est ex Propositionibus ab Innoc. XI. damnatis: 10. *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali: 11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.* Proximus autem hic dicitur omnis, qui est capax ejusdem nobiscum beatitudinis, ideoq; hic nemo excluditur nisi dæmon & damnati.

2. Peccat contra charitatem, qui ex aversione 7. proximo etiam inimico negat externa & communia signa dilectionis, id est talia, quæ fratri à fratre, civi à cive, Superiori à subdito exhiberi solent, ut si fratrem, qui te offendit, nolis, ut antea, salutare, alloqui; Prælato, ut antea, inclinare: Ratio est, quia hoc esset seipsum vindicare, odium exterius continuare & alteri ad idem anam dare. *Dixi 1. Ex aversione*, nam si ex justa causa v. g. pater filio, Superior subdito per aliquod tempus consuetæ benevolentiae signa subtrahant, ut sic eum ad agnitionem & emendationem adducant, utique non peccant. *Dixi 2. Signa communia*, nam non tenemur inimico exhibere signa dilectionis specialia, v. g. familiariter cum eo conversari, eum hospitio suscipere, mœstum consolari, ægrotum invisere, &c. nisi fortè hæc signa exigeret gravis ejus necessitas, vel per ea sine gravi tuo incommodo eum posses Deo & tibi reconciliare.

3. Inimico veniam petenti teneris in- & ex- 8. ternè remittere dando speciale signum, quod ob præsentem offensam ei officia charitatis sub-

tra-

trahere nolis; potes tamen petere satisfactionem, nisi hæc tibi foret inutilis, & alteri graviter damnosa, imò, si tu primò vel principaliter dederis causam inimicitiae, etiam teneris primò reconciliationem quærere. Si quis nolit inimico reconciliari vel communia dilectionis signa exhibere, absolvi non potest: Sed quid, si pœnitens dicat se quidem inimico ignoscere, sed non posse oblivisci injuriæ; se quidem non odisse, sed etiam non posse aspicere, alloqui, salutare sine motu amaritudinis, rancoris, &c. ? R. Talis interrogandus est, qualiter non possit oblivisci, an solùm quoad memoriam & horrorem injuriæ acceptæ; an motus rancoris vel amaritudinis, quos ad conspectum inimici experitur, sint involuntarii, vel ècontra an voluntarii, an conjuncti cum imprecatione alicujus mali vel desiderio vindictæ? Si primum, absolvat in Domino, sæpe enim animorum aversio non tam est ex malitia, quàm naturali geniorum diversitate; si secundum, non absolvat nisi omni rancore deposito.

9. R. 2. Præcepto negativo prohibemur odisse proximum juxta sequentes explanationes.

1. Odium definitur à D. Th. 2. 2. q. 34. a. 1. quòd sit alienatio seu aversio voluntatis ab eo, quod apprehenditur ut malum & noxium: aliud est inimicitia seu malevolentia, quo quis averfatur personam proximi secundùm se, seu ei vult malum, quia ipsi malum est; est ex genere suo mortale; aliud est odium qualitatis, seu abominationis, quò personam averfamur non secundùm se, sed secundùm qualitatem ei adjacentem, potestque esse bonum, malum vel indifferens, prout qualitas, quam in proximo odisti, bona, mala vel in-

indifferens est; si odisti in proximo qualitatem bonam, v. g. vitæ sanctitatem, humilitatem, temperantiam, &c. odium malum est & fraternæ charitatis invidentia: si qualitas, quam odisti, sit mala, ut superbia, avaritia, luxuria, odium bonum est, nisi transeat in personam: si qualitas sit indifferens, ut vanitas, honor, divitiæ, ipsum pariter odium est indifferens, & fit bonum vel malum, prout finis, ob quem odisti, bonus vel malus est.

2. Circa odium malevolentiaæ seu inimicitiaæ 10
accipe hanc regulam: *Inefficaciter velle, gaudere, desiderare, petere proximo grave malum sine rationabili causa, vel ex vindicta, aversione aut displicentia erga ejus personam, semper est mortale; econtra velle grave malum, v. g. paupertatem, mortem, &c. in ordine ad majus bonum præsertim spirituale ipsius proximi, vel ad avertendum grave damnum Reipublica vel innocentis, per se non est peccatum: Hinc licitum est inefficaciter velle vel optare infamiam, carcerem, imò ipsam mortem malefactori, ut confusus resipiscat à peccatis, vel mortuus desinat Reip. vel innocentibus nocere, modò non fiat ex vindicta vel aversione. Item excusantur à peccato, qui sibi ipsis vel alteri optant mortem, ut liberentur à gravissimis doloribus vel adversitatibus, quia similia desideria formaliter sunt de bono, non de malo, ait Palao L. 1. t. 6. d. 4. p. 1. n. 11. Ob proprium temporale emolumentum non licet proximo optare mortem vel aliud grave malum, vel de eo gaudere, ut constat ex Propos. 3. ab Innoc. XI. damnata: Si cum debito moderamine facias, potes absque mortali de vita alterius tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere*

tere & desiderare, non quidem ex displicentia persona, sed ob aliquod temporale emolumentum.

11. NB. Ob temporale emolumentum seu lucrum acquirendum; nam ad avertendum *grave damnum* in re jam possessa adhuc valde probabile est licere, absque odio tamen & vindicta, alicui inefficaciter desiderare mortem, v. g. latroni, ne ab eo occidat, vel bonis spoliet. *D. Th. 2. 2. q. 76. a. 2. & in 3. dist. 30. q. 1. a. 1.* & DD. gravissimi apud *Mendo d. 4. q. 1. & 4.* Ratio est: quia mihi ipsi licite opto mortem, ut evadam ingens malum, ergo & alteri; deinde licite occido injustum aggressorem, si id necessarium sit pro conservatione vitæ, & probabiliter etiam pro conservatione bonorum temporalium, ergo à potiori licebit aggressori mortem optare, ut non occidat, non rapiat: neque hoc est gaudere vel optare alteri malum, quia ipsi malum, sed quia mihi bonum est. *S. Th. loc. cit.* Multò magis licebit gaudere de effectu bono, v. g. hæreditate ex alterius morte consecuta, quia tale gaudium non terminatur ad mortem proximi, sed, illâ præsuppositâ, ad hæreditatem; periculosum tamen est hæreditatem desiderare ante mortem, quia tale desiderium facile extendet se ad ipsam mortem, quam certum est non licere desiderare propter bonum temporale hæreditatis.

12. QUÆR. IV. Quis ordo in diligendo servandus?

R. 1. Super omnia & præ omnibus tenemur diligere Deum. 2. Nos ipsos quoad bona spiritualia. 3. Proximum quoad bona spiritualia. 4. Nos ipsos secundum bona corporalia. 5. Proximum secundum eadem bona. 6. Nos ipsos & proximos secundum bona temporalia. Ra-

tio

tio est: quia homo sibi ipsi est conjunctior, scilicet per identitatem, proximo per societatem, ergo seipsum magis amare debet, quam proximum: nam, *qui sibi nequam, cui bonus erit?* Eccl. 14.

2. Quamvis homo bona sua temporalia possit postponere bonis temporalibus proximi, eò quòd sit horum Dominus, non potest tamen per se loquendo vitam suam postponere vitæ proximi, nisi hic esset persona Reip. valde necessaria. Quia tunc non tam vitam proximi, quam bonum commune suæ vitæ præponeret, quod non est inordinatum.

3. Licet se exponere periculo incerto, ut proximus evadat certum, aliàs enim non liceret ministrare peste infectis.

4. Si proximus sit in extrema necessitate spirituali, id est, in proximo periculo damnationis; ut si infans sine baptismo esset moriturus, aut jam moriturus petat instrui in necessariis fidei, teneris ei succurrere cum qualicumque vitæ & bonorum temporalium periculo, dummodo sit certa spes fructûs, neque aliud æquale vel gravius damnum tibi vel tertio immineat.

5. Curati, id est, Pastores, Prælati, Episcopi tenentur suis subditis etiam in gravi necessitate spirituali, seu in periculo proximo peccati mortalis constitutis, à quo seipsos non creduntur liberaturi, cum periculo vitæ succurrere, *S. Th. 2. 2. q. 26. a. 5.* quia ex officio & vi taciti contractûs ad hoc obligantur, sicut miles ad prælium, *& bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis.* Joan. 10.

6. In pari necessitate per se præferendi sunt 14.

N

fan-

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. I.

sanguine juncti extraneis, etiam sanctioribus vel benefactoribus; quia sunt magis conjuncti: docet tamen *Bannes 2. 2. q. 26, a. 8.* insigni amico aut benefactori potius ex charitate subveniendum esse, quàm consanguineo non valde propinquo & non bene merito.

7. Inter consanguineos in extrema necessitate præferendi sunt parentes, & pater præ matre, quia ambo sunt principium vitæ, & pater principium excellentius; deinde filii, ex post uxor & fratres; an verò creditor in æquali necessitate præferri debeat debitori, dicam infra.

8. In communi & obvia necessitate omnibus præferenda est uxor, quia civiliter est una persona cum marito, post uxorem succurrendum est liberis, quia habent jus accipiendi alimenta à parentibus, post hos succurrendum parentibus.

15 9. Non obligaris semper innocentem præferre nocenti, v. g. non teneris saltem cum periculo vitæ occidere latronem, ut sic amicum tuum aliàs verosimiliter in peccato mortali occidendum eripias, nisi amicus esset proximè conjunctus, tunc enim fortè ex pietate obligaris. Ratio est: quia latro etiam occideretur in mortali, & uterque est proximus. *Si dicas:* Proximo in extrema necessitate spirituali constituto etiam cum periculo vitæ propriæ teneor succurrere, sed amicus est hoc casu in extrema necessitate spirituali, cum supponatur existere in peccato mortali, & ob perturbationem & instans periculum non possit conteri vel confiteri, econtrà latro non est in necessitate, cum possit ab aggressionem desistere, ergo. *¶.* In extrema necessitate spirituali teneor proximo subvenire cum peri-

periculo vitæ per medium certum, & quando non est æquale periculum damnationis in altero C. secus N.

10. Non teneris te permittere occidi à latrone, sed potes uti defensione occisivâ, etsi latro esset moriturus in peccato, tu verò in gratia, quia latro non est in necessitate; potest enim, si velit, desistere ab injusta invasione.

QUÆR. V. Quæ sint vitia charitati opposita? 16.

1. Præter odium directè opponitur 1. *Invidia & Ira*, de quibus *cas. 12. n. 1. & 14.*

2. *Maledictum*, quo quis alteri malum imprecatur, quod, si fiat seriò in materia gravi ex odio inimicitia, cum animo, ut malum eveniat, est mortale; secus si vel malum sit leve, vel imprecatio non sit planè deliberata, aut non ex animo, ut malum eveniat, sed ex impetu iræ ad expressionem sui doloris vel indignationis, aut tantùm ad terrorem alterius v. g. filii, subditi, militis, &c. est *communis* cum *Nav. c. 23. n. 17.*

3. *Discordia*, quæ à *D. Th. q. 37. a. 1.* definitur: dissensio voluntatum circa bonum, quod ex charitate amare debemus; dissensio in malo bona & laudabilis est.

4. *Susurratio*, quæ est verbum seminans discordiam inter amicos, estque peccatum eò gravius, quò amici sunt magis utiles & necessarii, ut parentes, filii, fratres, uxor, maritus: Susurro saltem ex charitate, juxta alios etiam ex justitia tenetur dissidentes reconciliare, & pro damno inde secuto satisfacere, idque certum videtur, si usus fuerit fraude vel mendaciis, quamvis enim propriè nemo habeat jus ad alterius amicitiam, habet tamen jus, ne dolo vel fraude in-

vitus eâ privetur, & susurro absolvi non potest, nisi præstitâ satisfactione & reconciliatione, si possit.

C A S U S XVII.

De charitate, prout obligante ad eleëmofynam.

R Abanus dives 1. Putat satis esse egenis inter-
nè compati. 2. Dubitat, an detur præceptum
eleëmofynæ; an obliget ex necessariis, vel solis su-
perfluis. 3. Quotuplex sit necessitas. 4. An sit ob-
ligatio in necessitates proximorum inquirendi. 5.
An pro vita proximi teneatur expendere magnam
summam. 6. An extremè indigentî res danda sit
gratis. 7. An medicus teneatur egro pauperi gra-
tis succurrere, &c. 8. Quid in communi necessi-
tate? Pro resolut.

I. QUÆR. I. Quid & quotuplex sit eleëmofyna?

R. 1. Eleëmofyna est opus, quo subvenitur
indigenti ex commiseratione propter Deum. Ita
D. Th. 2. 2. q. 32. a. 1. Dicitur 1. Opus, quia
non consistit in solo affectu internæ commiserationis,
sed simul requirit actum externum, quò
indigentia proximi sublevetur. *Dicitur 2. propter
Deum*; nam quamvis Eleëmofyna in S. Scriptura
excellentiſſima habeat elogia, ut *Tob. 4. Eleëmofyna
ab omni peccato & morte liberat, & non
patitur animam ire in tenebras.* Et *Luc. 12. Date
eleëmofynam, & ecce omnia munda sunt vobis*, si
tamen non fiat propter Deum seu ex motivo su-
pernaturali, nullius apud Deum est meriti.

R. II.

R. II. Eleëmofyna est duplex , corporalis nempe & spiritualis , quia duplex potest esse proximi indigentia , una ex parte corporis , altera ex parte animæ. Porrò septem sunt opera Eleëmofynæ corporalis , nempe : ægrotos visitare , portare sitientes , esurientes cibare , captivos redimere , tegere nudos , hospites colligere , mortuos sepelire. Septem etiam sunt opera Eleëmofynæ spiritualis , scilicet : dubitantibus rectè consulere , errantes corrigere , docere ignorantes , mæstos consolari , remittere offensas , ferre patienter injurias , pro omnibus orare. De Eleëmofyna corporali agitur hìc , de spirituali in seqq.

QUÆR. II. An detur præceptum Eleëmofynæ , & qualiter obliget ?

R. I. De fide est dari præceptum Eleëmofynæ fundatum in Lege naturali Charitatis : *Diliges proximum tuum sicut teipsum. Eleëmofynam pauperis ne defraudes.* Eccl. 4. & Christus Matth. 25. *Ite maledicti in ignem æternum , &c. Esurivi enim , & non dedistis mihi manducare , &c.* Comminatio autem ignis æterni utique culpam gravem importat.

R. 2. Quoad obligationem hujus præcepti accipe hanc regulam : *Proximo in extrema necessitate constituto sub mortali teneris succurrere , etiam cum aliqua jactura tui statûs ; in gravi teneris ex bonis superfluis , vel etiam aliquo modo necessariis ; in communi tantùm ex superfluis :* est quoad rem communis *D. Th. 2. 2. q. 32. a. 5. Valent. d. 3. q. 9. p. 4. Laym. L. 2. t. 3. c. 6. Dicast. L. 2. de just. t. 2. disp. 9. à n. 239.* Ratio regulæ est , quòd teneamur proximos diligere sicut nos ipsos , idque non tantùm *verbo & lingua , sed opere & veritate.* 1. Joan. 3. Sicut ergo

ratio exigit, ut propriam vitam conservemus cum aliqua, sed non notabili statûs jactura, & gravem necessitatem v. g. periculosum morbum tollamus impendendo bona aliquo modo necessaria; sic & respectu proximi. Pro meliori regulæ intelligentia.

Notandum est 1. Alia esse bona homini superflua, alia necessaria; *necessaria* vocantur, quibus homo indiget ad suû vel familiæ sustentationem vel statûs conservationem, non tantùm pro nunc, sed etiam pro casu futuro, qui communiter accidere solet, ut pro tempore morbi, senectutis, pro educandis, elocandis vel dotandis liberis. *D. Th. a. 6. & ibid. Bannes, Cajetan. Sylv. & alii communiter.* Non item pro casu raro aut imaginario, ut si ædes exurerentur, si cæcus vel claudus fieres, aut pro augmento statûs proximè probabiliter non futuri; cætera omnia, quæ ad vitæ & statûs conservationem modo explicato non requiruntur, dicuntur superflua, unde patet multos de facto reperiri, qui habent superflua, quibus neque ad præsentem statum, neque ad altiorem (quem proximè sperare non habent) inchoandum indigent, ideòque Innoc. XI. meritò damnavit hanc Prop. 12. *Vix in secularibus invenies etiam in Regibus superfluum statui, & ita vix aliquis tenetur ad Eleemosynam, quando tantùm tenetur ex superfluo statui.*

3. 2. Necessitas proximi est triplex, extrema, gravis, communis; *Extrema* dicitur, quando ipsa vita periclitatur, ut si certò vel probabilissimè timeatur mors vel malum æquivalens v. g. amissio membri principalis, pedis, brachii, oculorum, injustus & perpetuus carcer, durissima

lima

ſima captivitas, morbus incurabilis, &c. *Gravis neceſſitas* eſt, quando prudenter timeretur grave aliquod malum in anima, corpore, honore, fortuna, ut periculum peccati, gravis morbus, magna ſui vel familiæ infamia, amiſſio ſtatûs, &c. *Neceſſitas communis* eſt, quâ homines communiter laborant abſque notabili diminutione ſtatûs, qualem ferè patiuntur mendici triviales, & ii, qui duro labore ſe ſuôsque ægrè ſuſtentant. Ex dictis

Deduces ſeqq. 1. Non eſt obligatio in neceſſi- 4°
tates proximorum inquirendi, niſi quis prudenter de iis dubitet eò, quòd ob ſtatûs conditionem ſeipſos inſinuare forſan erubeſcant, & tales ordinariè trivialibus ſunt præferendi, & de his ait S. Aug. in Pſal. 103. *Alius ad te venit, ut petat, alium tu præveni, ne petat.* Specialiter in pauperes inquirere, eorûmque curam habere tenentur Epifcopi & Paſtores, utpote eorum patres ex officio.

2. Iis, qui poſſunt arte vel labore ſuo ſibi ſuccurrere, non eſt obligatio quidquam dandi; imò dare plerumque non expedit; ne foveatur otium, quod eſt radix omnis mali, & ſi quis non vult operari, nec manducet, ait Apoſt. 2. ad Theſ. 3.

3. Neque eſt obligatio ſtatim credendi pauperibus publicè expoſitis ex morbo, nuditate, vel aliter ſigna extremæ neceſſitatis oſtentantibus; nam perſæpe id faciunt ſpe largioris Eleëmofynæ.

4. Si plures ſciant aliquem extremè indigere, omnes tenentur, cæteris paribus, ſuccurrere per æquales partes; ſi alii vel non poſſint, vel moniti nolint, tu nihilominùs teneberis cum ali-

qua, non tamen notabili statûs tui jactura, ut si ex nobili cogereris fieri famulus, ex honesto opifice mendicus. Ratio est, quia ad conservandam propriam vitam vel recuperandam sanitatem non teneris omnes opes tuas impendere, vel è statu te dejicere, ergo nec pro conservanda vita proximi.

5. Ex eadem ratione non est obligatio etiam ex bonis superfluis conservandi vitam proximi per medium extraordinarium, v. g. per tria vel plura aureorum millia, per pretiosissimas medicinas, nisi vita talis hominis esset necessaria ad conservationem Reip. Communitatis vel exercitûs. *S. Th. l. c. & DD. citt.* tunc enim bonum commune exigeret majores expensas: quod aliqui extendunt etiam ad personas proximè conjunctas v. g. patrem & filium, ita, ut etiam pro horum vita aliquantò majores expensæ faciendæ sint, non tamen planè extraordinariæ. *Dian. p. 5. t. 8. ref. 6.*

6. Constitutus in extrema necessitate potest vel per se vel per alium, qui ex suis succurrere non potest vel non vult, auferre sibi necessaria à quovis similem necessitatem non patiente. *D. Th. ad 3.* Quia respectu talis omnia sunt communia: si tamen extremè indigens habeat alibi, unde solvere possit, vel saltem habeat in certa vel probabili spe, non teneor ei subvenire gratis, nisi in re levioris momenti, sed sufficit charitati, sublevare præsentem proximi necessitatem, quod fieri potest vendendo vel mutuando cum onere restitutionis, nam, qui emere vel mutuò accipere potest, non est in necessitate accipiendi aliena gratis. *Tolet. Bellarm. Vasq. Covar. Nav. Less. Dian. Sporer hic n. 56. Laym. n. 6.*

n. 6. *Dicast. n. 231.* imò in hoc convenire omnes testatur *Lugo de just. d. 16. num. 167. & nu. 170.* id dicit esse certum. *V. cas. 32. q. 1.* Si verò extremè indigens nec habeat in re, nec in probabili spe, communior & magis pia sententia cum *Bannes, Valent.* docet rem necessariam, nisi foret nimis pretiosa, ex præcepto Eleëmofynæ dandam esse gratis, per consequens nec restituendam esse, etsi quis exopt præter spem ad meliorem fortunam deveniat: quòd si proximus tantùm indigeat usu rei tuæ, v. g. equo ad effugiendum hostes, tunc sufficiet concedere solum usum cum obligatione rem ipsam restituendi & compensandi damnum & lucrum cessans, si quod Dominus equi obinde passus est; imò nec tenetur usum equi concedere gratis, si utens solvere possit, ut patet ex dictis.

7. Pauperi periculosè ægroto tenetur medicus id sciens gratis subvenire arte saltem, si sumptu non possit: similiter Jurisperitus tenetur patrocinari proximo injustè aliàs condemnando, non tantùm in causa criminali, sed & civili, quando agitur de gravi jactura bonorum. *D. Th. Suar. de Char. d. 7. sect. 4. num. 4.* Idem est de aliis, qui gravi morbo, inediâ vel injusto carcere gravantur, si scilicet juvari possint absque gravi incommodo vel damno proprio; justè ad carcerem vel mortem condemnatos non teneris redimere nequidem ex superfluis, sed potes mortem vel carcerem ad vindictam publicam permittere.

8. In communi necessitate teneris ex superfluis succurrere non quidem omnibus, sed quibus volueris vel magis indigere putaveris pro quantitate facultatum; & in communi necessita-

te expedit pluribus aliquid , quàm uní totum tribuere ; quantum autem in pauperes communiter distribui debeat , non satis convenit inter DD. verius est , quòd omnia superflua debeantur pauperibus , sic enim docet S. Aug. in Psal. 147. v. 2. ubi ait : *Superflua divitum necessaria sunt pauperum , res alienæ possidentur , cum superflua possidentur.* Item D. Thom. 2. 2. q. 66. a. 7. *Res , quas aliqui superabundanter habent , naturali jure debentur pauperum sustentationi.* Et adhuc clariùs q. 87. a. 1. ad 4. *Dominus non solùm decimam partem , sed omnia superflua pauperibus jubet exhiberi.* In dubio autem , quid & quantum tibi superfluum sit , probabile est te satisfacere , si ex 100. aureis des duos , certò satisfacere , si tunc des decimam partem lucri , tum in gratiarum actionem , tum pro impetranda benedictione in futurum : qualiter autem divites , qui frumenta , cibos , vestes potiùs à vermibus corrumpi sinunt , aut in canes , equos , commestationes , luxum &c. superflua impendunt , quàm in pauperes petentes distribuunt , à statu peccati mortalis excusari possint , non video. Idem dico de iis , qui innumeras pecunias recludunt , quæ nec statui , nec incommodis præcavendis , nec prolium educationi aut collocaioni necessariæ sunt , cum retineant substantiam pauperum ; Si dicas esse praxin communem , dicam ego cum Christo , facilius esse camelum transire per foramen acûs , quàm hujusmodi divitem in cælum intrare. Sed quid dicendum de iis , qui tempore necessitatis publicæ frumenta accumulunt & recludunt spe majoris pretii aut lucri ? *Re.* Eos esse veros pauperum carnifices , Deo & hominibus invisos , de quibus Prov. 11. dicitur : *Qui abscondit fru-*

fru-

frumenta maledicetur in populis, benedictio autem super caput vendentium. Unde hi, uti & priores à Parochis & Confessariis suæ obligationis ferò sunt monendi, & si efficaciter emendare nolint, non absolvendi. *Vid. cas. 55. n. 16.*

9. Quoad reliqua opera misericordiæ corporalis; ut pascere esurientes, sitientes potare, vestire nudos, colligere hospites, redimere captivos, invisere infirmos, sepelire mortuos, &c. idem modus & ordo subveniendi servandus est, qui supra. Concludo hanc materiam, illo veritatis oraculo: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi, esurivi enim, & dedistis mihi manducare, sitivi, & dedistis mihi bibere, hospes eram & collegistis me, nudus, & cooperuistis me, &c. . . Amen dico vobis, quam diu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Matth. 25. Nomen hominis Christiani non meretur, quem tanta divinæ pietatis monita, ad continuam intimam & munificam commiserationem erga pauperes & afflictos non commovent; certò talis mihi videtur infideli deterior.

C A S U S XVIII.

De charitate, prout obligante ad correctionem & denuntiationem fraternam.

Sabinus Religiosus petit à Confessario 1. *Quid sit correctio fraterna;* 2. *An obliget;* 3. *Quid si proximus sit in periculo peccandi solum venialiter, vel ex ignorantia;* 4. *Vel sit sola suspicio peccati;*

cati. 5. *Aut exigua spes fructus.* 6.-7. *Quis modus corrigendi vel deferendi ad Superiorem.* 8. *Quid si delictum sit occultum.* 9. *An excuset verecundia.* 10. *Quid si ipsemet sis mala vita.* 11. *An meretrix vel infideles corrigendi?* Pro resolut.

1. QUÆR. I. Quid sit fraterna correctio?

R. Est monitio charitativa & conveniens, quâ conamur proximum revocare à periculo peccandi; dicitur 1. *Monitio charitativa*, quæ fiat ex charitate & misericordia, non verò ex superbia, odio, ira vel vindicta. Dicitur 2. *Conveniens*, id est, talis, ex qua prudenter possit sperari fructus, ut latius infra explicabitur, sive illa fiat verbo, scripto vel facto. Dicitur 3. *A periculo peccandi*, nam peccatum præteritum plenè emendatum, hoc est, non ampliùs conjunctum cum periculo relabendi, vel cum scandalo, aut cum nimia pœnitentiæ delatione, non cadit sub præcepto correctionis fraternæ; quia cessat ejus finis, qui est emendatio.

2. QUÆR. II. Quid circa præceptum correctionis fraternæ?

R. 1. Certum est dari tale præceptum: *Corripe amicum, corripe proximum.* Eccl. 19. Et lex charitatis in Deum & proximum obligat, ut impediamus maximum Dei & proximi malum, si commodè possimus; sed peccatum mortale est maximum Dei & proximi malum, cum per illud Deus offendatur, & proximus mortem animæ incurrat, ergo. Et quamvis proximus non sit in necessitate peccandi, cum peccet liberè, est tamen in magna miseria & periculo peccandi, vel difficiliùs resurgendi, nisi tuâ correctione eum adjuves. Et certè, si charitas obliget succurrere proximo in indigentia corporali, multò magis

in spirituali, cum potior sit salus animæ, quam corporis; hinc bene S. Aug. serm. 16. de verbis Dom. *Tu vulnus fratris tui contemnis? Tu enim vides perire & negligis, peior es tacendo, quam ille convitiando.*

§. 2. Ut præceptum correctionis obliget, requiruntur sequentia 1. Peccatum proximi mortale & veniale; mortale teneris impedire sub mortali, veniale sub veniali, nisi sis Superior vel pater-familias, & advertas venialia proximè disponere ad mortale vel grave damnum inferre disciplinæ aut rei domesticæ v. g. filius vel subditus sæpe furatur modica, vel paulatim assuefacit se potationi, lusui periculoso, etsi adhuc peccetur leviter, sub gravi tamen corripendus est; quia est certum periculum deveniendi ad graviora. Sic & leves defectus in religiosa communitate sæpius frequentati nati sunt disciplinam regularem notabiliter relaxare, ideòq; superior sub gravi peccato corripere tenetur delinquentes & occasiones, quantum potest, tollere; ad quod etiam tenetur, deficientibus superioribus, quodlibet communitatis membrum, si commodè facere possit, & speretur fructus, cum ipsum graviter impellat charitas, ut grande malum à matre sua Religione avertere conetur. Sed quid hic dicendum de peccatis committendis ex ignorantia, §. Vel fiunt ex ignorantia vincibili, & tunc sunt peccata formalia, & patet ea cadere sub præcepto correctionis fraternalis; vel fiunt ex ignorantia invincibili, & tunc reverentia legis, contra quam fiunt, videtur exigere, ut impediatur saltem tunc, quando speratur fructus, & correctio facillè fieri potest. Si verò justè timeatur, ne ex peccato materiali fiat formale,

in-

intermittenda est, sic relinquendi sunt conjuges in matrimonio invalido bonâ fide inito, si non appareat spes separationis aut dispensationis, & bona fides perseveret.

4. 2dò. Ut præceptum correctionis obliget, requiritur notitia quasi certa peccati, nam in dubio, suspicione vel rumore incerto non tenentur proximum monere, imò nec expedit ob periculum tricarum, nisi credas proximum non agrè laturum, neque privati est in vitam aliorum inquirere, hoc enim ad Superiorem spectat, qui tamen spontaneis delatoribus non facile credat, neque in particularem inquireat, nisi peccatum dubium cedat in periculum communitatis vel tertii, & alia signa adsint.

5. 3. Requiritur saltem probabilis spes fructûs seu emendationis, hic est enim finis correctionis; dico *probabilis*, nam si requireretur spes certa, vix unquam obligaret præceptum correctionis, cum proximus liberè possit in peccato perseverare; si spes fructûs sit dubia, & nullum inde malum timeatur, adhuc erit obligatio corrigendi; si verò sit periculum novi peccati, vindictæ, odii, vel contemptûs, correctio locum non habet, juxta illud Prov. 9. *Noli arguere derisorem, ne oderis te*; Excipe Superiores, qui ex officio tenentur corrigere subditos, non tantùm ex charitate ad ipsorum bonum, sed etiam ex justitia ad bonum commune, ne alii pervertantur aut scandalizentur, etsi correptio ipsi correpto fortè obsit, *S. Th. 2. 2. q. 7. a. 7.*

4. Requiritur, ut correptio fieri possit sine tuo vel tuorum gravi damno aut incommodo, si una harum conditionum absit, non obligat præceptum charitatis fraternæ.

QUÆR.

QUÆR. III. An & qualiter liceat peccatum 6.
proximi denunciare Superiori?

R. Denunciatio alia est *judicialis*, quæ fit Superiori in ordine ad vindictam publicam; alia *charitativa seu Evangelica*, quæ fit in ordine ad avertendum spirituale damnum proximi: si delictum sit occultum, & tu solus illud efficaciter & sinè damno proprio corrigere possis, non potes sinè detractioe illud manifestare alteri vel etiam Superiori. *D. Th. 2. 2. q. 33. a. 8.* Si verò solus efficaciter corrigere non possis, adhibe unum vel duos, si ita sit necessarium, & quidem eos, quibus crimen jam notum est, vel alios, si tales non habes; si nec sic proficias, dic Superiori, ecce modum & regulam correctionis fraternalis, quam nobis præcipit Christus Dominus *Matt. 18. Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum..... Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos; quòd si non audierit eos, dic Ecclesie.* Ratio est: quia non licet infamare proximum absque rationabili & justa causa, sed, si possis proximum tuum emendare per te solum, vel manifestando delictum uni, non est justa causa illud manifestandi pluribus, ergo.

Dixi 1. Si delictum occultum; nam, si sit publicum, notorium, scandalosum, tunc proximus publicè corrigi, vel immediatè ad Superiorem deferri potest, juxta illud *1. ad Tim. 2. Peccantes coram omnibus argue, ut & ceteri timorem habeant.*

Dixi 2. Si solus efficaciter corrigere possis; 7. nam, si secreta monitio minùs proffit, vel non satis removeat pericula & occasiones peccandi, tunc etiam occulta debent Superiori denunciari,

ut iis cum effectu occurrere possit, præsertim, si peccata cedant in damnum Reip. vel innocentis, ut conspiratio, hæresis, proditio, susurratio, *S. Th. 2. 2. q. 33. a. 7.* ità tamen, ut occulta, nisi id bonum commune exigat, non denuncientur Superiori tanquam Judici ad punitionem publicam, sed ut personæ privatæ & pio patri, qui peccantes efficacius corrigere possit. *Excipe*, nisi quis ex statuto suæ religionis consentiat, ut etiam in criminibus occultis immediatè Superiori denunciari valeat, ut PP. Soc. JESU & Recollectæ quoad delicta in itinere à suo socio commissa, teste *Sporer t. 3. in decal. c. 6. n. 105.*

3. *Sed quid*, si quis in occulto sit graviter læsus, vel virgo violenter oppressa, an malefactorem possit denunciare Judici? *R.* Cum *Lugo de just. disp. 37. n. 76.* Si crimen probare possit, licitè malefactorem denunciat etiam ad vindictam publicam; nam famæ privatæ præponderat bonum commune, contra quod essent, si scelerati homines scirent, se posse impunè peccare absque metu pœnæ, quamdiu eorum delicta non essent divulgata: imò *Tamb. in decal. L. 9. c. 2. §. 4.* non improbabiler dicit etiam occultissima crimina Judici deferri posse ab ipso læso vel ejus propinquis, ut patre, fratre, &c. secluso tamen odio & desiderio injustæ vindictæ. Rationem dat: quia ad bonum commune spectat Judicem scire crimina, etiam occultissima, ut saltem generaliter possit inquirere, & malefactori clam intendere, mediâque necessaria adhibere in futurum, & impunitas occulti criminis ansam daret criminosis liberiùs peccandi, forètque nimis durum injuriato, si tante delationem ipse cogere-tur in testes & probationem necessariam inquire-re.

rere. Adde, quòd ex sententia *D. Th.* licet occultum crimen revelare amico pro habendo solatio, cur non Judici pro bono communi & habendo majori solatio, & eventuali satisfactione, si successu temporis crimen fortè probaretur? Ex dictis

Deduces seqq. 1. Non cadit in privatum, in vitam aliorum inquirere, ut sup. dixi, nisi esset vehemens suspicio de crimine Reip. vel aliis nocivo, & inquisitio per Superiorem fieri non potest.

2. Qui grave peccatum alterius, dum sinè 9. gravi incommodo potest, non impedit, peccat mortaliter, neque excusat verecundia, pusillanimitas aut timor levis offensæ vel reciprocæ correctionis; sæpè tamen contingit, ut tam stricta obligatio non apprehendatur, aut quis judicet, se hic & nunc esse minùs idoneum, tunc ommissio correctionis erit tantùm venialis. *S. Th. art. 2. ad 3.*

3. Non omnes æqualiter sunt corrigendi; subditus quandoque asperius est increpandus, quandoque mansuetè hortandus, prout ei fuerit in Domino utilius, æqualis amicè commendendus, Superior humiliter rogandus, juxta illud *1. Tim. 5. Seniore[m] ne increpaveris, sed obsecra ut Patrem.*

4. Si proximus sit in periculo damnationis, nisi eum ad pœnitentiam inducas, si ob peccata propria non potes eum fructuosè monere, teneris te emendare, vel saltem periclitanti significare propositum emendandi, qui enim tenetur ad finem, tenetur ad media non nimis difficilia.

O

5. Non

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. 1.

II 5. Non teneris cum gravi infamia adire meretricem, vel cum periculo vitæ infideles, ut eos convertas, quamvis fortè aliàs in peccato sint morituri; Ratio est: quia tales vel sunt tantùm in gravi necessitate spiritali, in qua cum tanto incommodo privatus succurrere non tenetur, vel saltem spes conversionis est omninò incerta, vel prudenter creduntur per alios fore convertendi; imò nec Pastor videtur obligatus cum infamia adire personam suspectam, hoc enim foret scandalosum, & Parochus redderetur suspectus, contemptibilis & impotens apud alios fructificare.

CASUS XIX.

De charitate prout prohibente scandalum.

TAborius in examine Synodali interrogatur,
 1. Quid sit scandalum activum, passivum.
 2. Directum, indirectum. 3. Quale sit peccatum.
 4. An attrahat malitiam peccati, ad quod inducit.
 5. Quid de loquente verba turpia coram multitudine, scribente vel pingente obscœna.
 6. Componente historias, litteras amatorias exhibente, spectante turpes comœdias.
 7. An circumstantia sollicitationis in confessione exprimenda.
 8. An parato ad majus malum liceat suadere minus.
 9. Quid in materia justitiæ.
 10. An liceat offerre occasionem peccandi, ut deprehensus emendetur.
 11. Vel tentare ad peccatum.
 12. An liceat inebriare ad impediendum gravius delictum.
 13. An inducere ad veniale? Pro resoluit.

QUÆR.

QUÆR. I. Quid & quotuplex sit scandalum?

Re. 1. Scandalum aliud est activum, aliud passivum. *Activum* est dictum vel factum, actio vel ommissio minus recta præbens proximo occasionem peccati *D. Th. 2. 2. q. 43. a. 1.* Dicitur 1. *Actio vel ommissio minus recta*: id est, quæ vel in se sit mala, vel saltem habeat speciem mali. Dicitur 2. *Præbens occasionem peccandi*, id est liberiùs vivendi, virtutem aut statum religiosum contemnendi, de aliis temerè judicandi, vel detrahendi, &c. nam si des tantùm occasionem admirandi, de te malè, sed non temerè sentiendi, &c. propterea præciè non committis scandalum, quia hæc sine peccato fieri possunt. *Scandalum passivum* est ipsum peccatum proximi, quod, si oriatur ex occasione ab alio subministrata, dicitur *datum seu pusillorum*; si oriatur ex sola peccantis malitia, dicitur *acceptum & Pharisaicum*, à Pharisæis, qui ex optimis Christi actionibus sumebant occasionem peccandi, eumque persequendi.

Re. 2. Scandalum activum subdividitur in directum & indirectum: *directum* est actio vel ommissio, quâ quis ex proposito, jussu, suasu, sollicitatione vel exemplo intendit aliquem ducere in peccatum, idque vel formaliter intendendo ipsam ruinam spiritualem proximi vel offensam Dei, quod propriè est dæmonum, & rarum in hominibus, nisi omnino pessimis; vel tantùm materialiter intendendo ipsam actionem peccaminosam v. g. furtum, fornicationem ut sibi utilem vel delectabilem, *scandalum indirectum* est, quando quis alterius peccatum quidem non intendit, sed tamen sine justa causa

O a

ponit

ponit actionem, ex qua prævitet alterius ruinam probabiliter secuturam, ut si Clericus detineat personam populo suspectam, etsi innocentem, cum periculo detractionum; aut Religiosus loquatur verba indecentia, ex quibus prævitet Religiosos contemnendos, aut alios liberiùs victuros; quia si quis coram illis, quos novit furto addictos, narret alterius pecuniam esse negligenter custoditam; vel si quis coram marito zelotypo liberiùs jocetur cum ejus uxore non sine periculo suspicionum & gravium discordiarum.

3. QUÆR. II. Quale peccatum sit scandalum, & qualiter in confessione explicandum?

R. 1. Scandalum est peccatum ex genere suo mortale, non tantùm contra charitatem, sed etiam contra omnia præcepta, quæ ratione ipsius transgreditur scandalizatus, idque respectu scandali directi concedunt omnes, v. g. inducis Religiosum ad fornicationem, non tantùm peccas contra charitatem, sed & contra castitatem & religionem, debésque non tantùm in confessione explicare ipsam inductionem, sed etiam numerum & speciem mortalium, ad quæ directè induxisti; ratio est, quia ista peccata sunt tibi voluntaria, utpote à te intenta.

4. R. 2. Probabiliùs etiam indirectè scandalizans contrahit omnem malitiam peccati, cujus occasionem dedit, ita ut in confessione debeat dicere; posui talem actionem, ex qua prævidi tot & tales personas talia peccata admitturas. *Azor. Sanch. Dicast. Steph. t. 3. d. 3. n. 70.* contra *Lugo, Tamb. & alios*; Ratio est, quia indirectè scandalizans non tantùm permittit proximi peccatum, ut volunt adversarii, sed ad

ad illud positivè concurrat, sine justa causa præbendo occasionem, ergo peccatum proximi est ipsi saltem interpretativè voluntarium, ergo omnem ejus speciem & numerum tenetur in Confessione explicare.

Dices 1. Ab actione scandalosa teneor tantùm abstinere ex charitate, ergo per eam tantùm pecco contra charitatem.

2. Si scandalizans contrahat omnem malitiam, quæ est in peccato scandalizati, ergo, si Religiosus Laicum inducat ad fornicationem, peccabit contra castitatem, per consequens admittit sacrilegium.

3. Qui dicit, alterius pecuniam esse malè custoditam, tenebitur ad restitutionem, si alius inde prævideatur eam furaturus.

R. Ad 1. N. Ass. nam, si per ebrietatem aliquem inducam ad blasphemiam, non tantùm pecco contra charitatem, sed etiam contra temperantiam & Religionem, ergo ex motivo harum virtutum etiam teneor ab ejusmodi scandalo abstinere.

Ad 2. N. ult. C. nam, quamvis Religiosus Laicum inducens ad fornicationem peccet contra castitatem, eò quòd castitas non tantùm prohibeat actus venereos in se, sed etiam eosdem causare in alio, non tamen peccat contra votum, quia non vovit castitatem in alio, sed in se tantùm.

Ad 3. C. seq. nam talis non purè permittit alterius furtum, ut malè supponit *Lug.* sed ad illud positivè concurrat, talis enim narratio movet furem ad furtum. Ex dictis

Deduces seqq. 1. Histrionum vel aliorum, qui verba s. turpia coram magna multitudine vel coram

pueris & puellis proferunt, peccant mortaliter, quia exponunt se periculo aliquos ex iis scandalizandi, hoc est, ad cogitationes, oblectationes vel motus turpes inducendi, &c.

2. Qui obſcenas Poëſes, cantilenas componunt, evulgant, &c. Item qui faciunt ſtatuas, picturas aut imagines valdè turpes, aut ſimilia retinent, vendunt, donant, non unius tantum, ſed tot peccatorum rei ſunt, quot lapſibus exponunt aſpicientes, & quamdiu illa non deſtruunt, vel ad honeſtatem reconcinnari faciunt, omnium Sacramentorum ſunt incapaces. Similiter mortaliter peccant, qui ejuſmodi imagines fixè contemplantur, quia ferè ſemper eſt periculum, ut vel tum, vel poſtea inde habeant turpes cogitationes, motus, &c. *Nec obſtat*, quòd fortè tales cogitationes vel motus non ſequantur; *Nam* ſufficit, quòd ſine cauſa eorum ſe periculo exponant. Sed quid de pingente vel aſpiciente infantem nudos? *R.* Quia infantis nudi aſpectus non ita provocat ad libidinem ſicut aſpectus perſonæ grandioris, non facilè damnarem mortalis, qui talem fixè intuetur, aut etiam pingit, modò turpis animus abſit; quamvis & hic cautelâ opus ſit.

3. Non facilè à peccato mortali excuſari poſſunt, qui componunt libros amatorios vulgò *Roman*; Licèt enim turpia verbis-expreſſis non referant; ſapè tamen turpes ingerunt imagines; dùmque amantium colloquia, familiaritates, eventus, litterulas, artes milleque caſus amatorios oculis exponunt, non rarè in teneris & incautis adoleſcentum & puellarum animis ſimiles excitant flammæ; & ideo omnes illi libri à familiis verè Chriſtianiſ ſunt ablegandi: Litteræ ama-

amatoriæ pariter valdè sunt periculosæ, nisi tendant ad honestas nuptias, quia sæpè sub specie amoris honesti amor impurus latitat, & dum urbanitas apparenter declaratur, nonnunquam libido intùs accenditur. De choreis, qualiter liceant, dicam *Cas. seq. n. 7.*

4. Mortaliter peccant, qui componunt vel 6. exhibent comœdias obscœnas; Item, qui eas spectant, nam & hi exponunt se periculo turpis complacentiæ vel motuum, & reverà approbant, ac solvendo comœdis stipendium fovent comœdiam mortaliter malam, & si sint Clerici, insuper peccant peccato gravis scandali, quia dant Laicis ansam comœdias liberiùs adeundi, unde patet, quanta sit obligatio Principum ac Magistratum ejusmodi comœdias prohibendi.

5. Qui alium jussu, consilio vel exemplo 7. suo induxit ad peccandum, debet in Confessione exprimere, quòd alium induxerit. *Nec obstat*, quòd alius de se paratus fuerit; Nam licèt tunc non causetur voluntas peccandi, causetur tamen actuale exercitium peccati. Si vir sollicitet scœminam ad turpia, secuto actu non est opus, exprimere sollicitationem, quia, cum viri plerumque primò petere vel sollicitare soleant, id ex plerumque contingentibus prudenter præsumitur, quamdiu non exprimitur contrarium. *Lugo hic n. 142. Spor. t. 5. c. 1. n. 20.* Aliud est de scœmina sollicitante, aut si sollicitatio viri effectum non fuit consecuta, tunc enim juxta omnes explicanda erit.

6. Probabile est & in praxi tutum, quòd 8. liceat parato ad majus malum suadere minus malum, si aliter majus impediri non possit. *Less.*

Lugo, Sanch. L. 2. d. 11. n. 15. Steph. t. 3. d. 3. n. 79. Dian. p. 5. t. 7. ref. 18. Ratio est, quia non suadetur absolutè minus malum, sed ex supposito, quòd velit facere majus; seu propriè non suadetur malum (quod vellet non fieri) sed permutatio majoris mali in minus, quæ bona est, idque confirmatur exemplo *Lothi Gen. 19.* ubi ad avertendam Sodomiam præsentavit filias suas stuprandas. Ita DD. cit. Certò videtur esse licitum suadere minus malum contentum in majori, ut in homicidio continetur mutilatio, in adulterio fornicatio, furtum 10. aureorum in furto 20. Ratio est, quia tum propriè non suadetur aut intenditur minus malum, sed tantùm, ut paratus & determinatus ad majus malum unam ejus partem omittat. *Econtra*, si unum malum in altero non contineatur, ut, si volenti occidere suadeam ebrietatem, major est difficultas, quia talis nullo modo est determinatus ad ebrietatem nequidem impliciter, ideòque suadens ebrietatem videtur ad illam determinatè movere, ideòque peccare, quod mihi quidem videtur probabilius, ut ostendi *Cas. 12. n. 12. Si dicas*: talis propriè non suadet aut intendit ebrietatem, quam vellet non fieri, sed omissionem homicidii aut commutationem homicidii in ebrietatem. *R. N. Ass.* nam, etsi talis efficaciter vellet non fieri ebrietatem, de facto tamen eam directè vult & intendit ut medium impeditivum homicidii; ut patet à pari in eo, qui, ut servet suam vel alterius vitam, suadet vel eligit mendacium aut pollutionem, quamvis reverà nollet mendacium, si abesset periculum vitæ, quia tamen illud de facto vult vel adhibet ut medium sanitatis, peccat,

cat,

cat, & Ratio est, quia non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Similiter in materia justitiæ non licet furi suadere, ut à Cajo furetur minus, ne aliàs plus furetur à Titio, aut, ut vulneret Cajum aliàs occisurus Titium, quia Cæjus æquè habet jus in suum corpus, quàm Titius in suum, & æquè jus in suum minus, quàm Titius in suum majus, ergo licitè suaderi non potest, ut unius jus potiùs violetur, quàm alterius, licebit tamen in genere, non determinando personam in particulari, proponere hanc veritatem, quòd sit minus malum furari parùm, quàm multum, aut furari à divite, quàm à paupere. *Spor. n. 60.* Ratio est, quia habeo jus ad proponendam ejusmodi veritatem in genere, & si ipse inde moveatur ad furandum minus, vel ad furandum à divite potiùs, quàm à paupere, id non fit ex mea propositione, sed ex aliquali ejus emendatione.

7. Potest maritus (idem est de aliis) ex justa causa, eò quòd v. g. alià viâ emendari non possit, permittere adulterium uxoris, fornicationem filix, &c. ut deprehensæ corrigantur, est *communis*: imò mihi valde probabile & in praxi tutum videtur, quòd liceat aliquo modo dare ansam vel occasionem peccandi, subministrando materiam de se indifferentem, ut si herus relinquat cistam apertam, ut famulum deprehendat in furto; è domo abeat & inopinè redeat, ut uxorem in adulterio deprehensam emendet. Ratio est, quia hæc videtur tantùm esse remota cooperatio ad alterius peccatum per actionem de se indifferentem, quod ex justa causa licet; neque intenditur proximi peccatum, quod odio habetur, sed tantùm emendatio

datio & correctio, casu, quo peccare voluerit: idem videtur dicendum de custodibus gabellarum, sylvarum, hortorum, qui studiosè se abscondunt, ut deprehendant & ab ulteriori transgressione deterreant transgressores. *Nav. Sanch. Laym. hic num. 5.* Oppositum tamen est tutius & probabilius; quia etsi apertio cistæ, abitus mariti de se sint quid indifferens, in his tamen circumstantiis sunt sollicitativa ad peccatum, & ut talia intenduntur, etsi ad bonum finem, non enim sunt facienda mala, ut eveniant bona.

11. 8. Multò minùs licebit aliquem subornare, qui proximum tentet ad peccatum, v. g. uxorem ad adulterium; hoc enim erit duplex scandalum, unum respectu tentantis, quem inducit ad illicitam sollicitationem, & alterum respectu tentati, cui dat occasionem consensuendi illicitæ sollicitationi.

12. 9. Probabiliter licet alicui præbere vinum fortissimum, cujus virtutem ignorat, ut ex eo inebriatus abstineat ab homicidio, adulterio, vel simili delicto, quod commodiori viâ impediri non potest, etsi oppositum sit probabilius *V. cas. 12. n. 12.*

13. 10. Inducere aliquem ad peccandum venialiter, est tantùm veniale; nisi inductus per hoc fortè pateretur grave damnum in spiritualibus, ut contingere possèt in homine valde sancto. *Ratio est, quia quamvis peccatum veniale sit majus malum, quàm omnia mala temporalia, tamen in genere suo est aliquid leve & facilè reparabile, sicut ergo aliquis non peccat mortaliter illud causando in se ipso, sic nec causando in aliis. Si tamen quis induceretur sæpius ad venialia v. g. levia furta, potitationes,*
vel

vel religiosus ad frequentes fractiones disciplinæ, peccaretur mortaliter, quia paulatim erit morale periculum vel gravioris peccati vel notabilis damni in disciplina monastica.

CASUS XX.

De actione, à qua quis abstinere debet, ut evitet scandalum.

Item de cooperatoribus ad peccatum alienum.

Valentia dubitat 1. An ad vitandum lapsus proximi teneatur abstinere ab opere licito vel precepto. 2, 3. An liceat alterius peccato cooperari. 4. An puella possit conversari cum adolescente, à quo turpiter amatur. 5, 6. Quid de muliere nimium se ornante, &c. 7. Quid de Choreis. 8. An liceat scribere vel portare litteras sollicitantes ad peccatum. 9. An ferre vel acceptare munera ad malum finem. 10, 11. Quid de vendente fucos muliebres, gladios, chartifolia, venena, &c. 12. Quid de famula subserviente Domina fornicatura. 13. An peccet matrimonium contrahens cum peccatore vel voto obstricto. 14. Vel Sacramenta petens ab excommunicato. 15. An possit reddi debitum conjugii contra votum petenti. 16. An recipi fures, meretrices, aut iis domos locari. 17. An carnes vetitatas apponere. 18. An Hereticis arma vel victualia advehere, cuniculos fodere, &c. 19. An pro hoste patriam occupante tributa exigere, subscribere. 20. An mutuo dari pecunia ad usuram, injustum bellum, &c. 21. An iuvare Judæos vel Hæreticos in edificandis suis templis? Pro resolut.

QUÆR.

I. QUÆR. I. An & quæ actiones omitti debeant in ordine ad evitandum proximi scandalum?

R. I. Ad evitandum proximi peccatum est obligatio aliquoties ab opere licito, non præcepto, si quis commodè possit: sic mulier, quæ novit se turpiter amari, si timeat, ex sui conspectu alium in turpia desideria lapsurum, tenetur aliquoties manere domi, & sui conspectum subtrahere, non tamen semper, ut habet communis; hoc enim foret nimis durum, & charitas non obligat impedire peccatum proximi cum gravi incommodo, cum se ipsum juvare possit, si vellet, peccat enim liberè.

R. II. Si opus sit præceptum, v. g. auditio Missæ die festo, & mulier in casu posito possit scandalum impedire, sacrum alibi vel alio tempore audiendo, se velando, &c. ad hoc tenetur, ut apud omnes est in confesso. Si verò id non possit, an tenetur manere domi? affirmant DD. communius: quia, ubi concurrat lex naturalis & divina charitatis cum lege Ecclesiæ, & utraque servari non potest, obligat sola lex charitatis. *Contra Castrop. Henno* & alii dicunt, quòd mulier tali casu quidem possit manere domi, eò quòd prudenter præsumat de consensu Ecclesiæ; attamen eam ad id non teneri cum jactura sacri, quia scandalum est merè passivum ex sola peccantis malitiâ, non verè activum: at non videntur in hoc loqui satis consequenter; si enim die feriali teneatur una & altera vice abstinere à sacro, ut impediatur alterius malitiam, cur non in die festo, si Ecclesia consentiat, aut non obliget? neque hoc est perdere meritum Missæ, sed in melius mutare.

QUÆR.

QUÆR. II. An & qualiter alterius peccato 2.
cooperari liceat?

R. Nunquam licet cooperari per actionem, quæ proximè & directè influat in alterius peccatum, qui enim sic concurrat, reipsâ vult ipsum peccatum; *Licebit tamen ex rationabili causa, & metu gravis incommodi ponere actionem de se bonam vel indifferentem, ex qua remotè & præter intentionem prævideatur proximi peccatum*; Est Regula certa ab omnibus recepta; sed, quænam actio proximè, vel remotè hic & nunc ad alterius peccatum concurrat, difficillimum est judicare, maximè post prop. 51. ab Innoc. XI. damnatam, quæ sic habet: *Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandam virginem, & multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si metu notabilis detrimenti id faciat, puta, ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.* Ex hac damnatione constat, quòd actio de se indifferens, & remotè tantùm ad peccatum adjuvans, ut aperire januam, deferre scalam, &c. ex circumstantiis possit adjuvare proximè, ideòque fieri omnino illicita; hæ autem circumstantiæ in propositione damnata sunt: 1. Quòd fiat *scienter*, seu à sciente, quòd 3. herus velit inferre stuprum; nam in dubio herus non præsumitur malus, adeòque nec erit illicitum ejus mandatum exequi. 2. Quòd fiat *multoties*. 3. Quòd fiat *ex insufficienti causa*, qualis est semel vel bis à Domino percuti, torvis oculis aspici, è domo expelli; an autem ejusmodi cooperatio famuli saltem liceat metu mali

mali gravissimi, mutilationis, vel mortis, non est certum; meritò id negat *La Croix l. 2. n. 254. Viva opusc. 1. q. 4. a. ult.* Quia cooperatio ex circumstantiis directè & proximè tendit in peccatum, ideòque est intrinsecè mala, nec ex ulla circumstantia honestari potest, per quas autem actiones in particulari, & quibus ex causis ad alterius peccatum cooperari liceat, non potest certâ regulâ definiri; quæ probabiliora sunt, dabunt resolutiones seqq.

4. 1. Puella nesciens, aut negativè dubitans, an ab adolescente turpiter ametur, potest eum ex rationabili causa ad alloquium de se honestum admittere; quia in dubio adolescens debet præsumi bonus: quòd si ex moribus adolescentis, vel ex clandestinitate alloquii (ut fieri assolet) prudenter timeat in se vel in adolescente turpes cogitationes, motus, affectus, vel actus, peccat mortaliter eum admittendo; à potiori hæc tenent de osculis & amplexibus turpibus, quamvis ipsa in illa non consentiret, modò possit sine gravi incommodo vel infamia adolescentis (ut plerumque potest) impedire; nam hæc magis sunt periculosa & multò magis excitant ad Venerem; familiarior tamen conversatio vel amplexus honesti inter sponfos de futuro ad conciliandum vel conservandum honestum amorem in ordine ad matrimonium non sunt peccatum saltem mortale, etiam si prævideantur motus turpes, modò non intendantur, & absit periculum consensûs.
5. 2. Puella se ornans convenienter statui, ut honestè placeat, & habeat honestos procos, non peccat: imò & cultus superfluus de se tantùm venialiter malus est; si tamen sciret aliquem

quem

quem in particulari ex suo ornatu lapsurum, teneretur unâ aut alterâ vice ab ornatu etiam honesto, citra tamen grave incommodum, abstinere: si per ornatum intendat placere turpiter amanti, vel in ejus gratiam se ornet, etiamsi ipsa cum turpiter non amet, tamen peccat mortaliter; idem est, si à turpiter amante sine necessitate admittat compressiones manuum, nutus furtivos, multò magis, si similia reddat, tunc enim turpem amorem approbat, fovet, excitat. Eadem est ratio, si datâ operâ se conspiciendam sistat vel occurrat turpiter amanti; secus, si casu vel etiam ex justa causa in ejus conspectum veniat, ne scilicet longo tempore priveretur libertate exeundi, è fenestra prospiciendi, &c.

3. Mulier adhibens ornatum de se scandalo- 6
sum, ut notabilem denudationem pectoris, peccat mortaliter, nec absolvi potest, nisi dimittat; nam, si verba turpia coram pluribus prolata, aut etiam pictura venerea publicè exposita communiter reputantur mortale ob periculum scandali in uno vel altero, quomodo non erit mortale talis denudatio, quæ magis ad Venerem provocat, quàm verba aut pictura? caveant igitur ab his nuptæ & innuptæ, ne fiant rete diaboli ad illaqueandas animas. Fœmina utens fucò, capillis apposititiis, vestibus peregrinis, seu novam formam inducentibus, aut supra suam conditionem pretiosis, etsi hic sit magna vanitas & peccatum superbiæ, si tamen absit animus libidinosus, periculum scandali, dilapidatio rei domesticæ, defraudatio creditorum, aut quid simile, non est damnanda peccati mortalis. *S. Th. q. 169. a. 2.*

4. De

7. 4. De Choreis utpote materia hodie dum multum delicata, & pro nimium usitata quid dicam? omnes universaliter praesertim inter personas ejusdem sexus damnare non audeo, illas autem, quae sunt cum dispari sexu tempore praesertim nocturno cum liberiore juventutis concursu, approbare nequaquam possum ob plurima pericula & abusus plerumque intercurrentes, & gravissimas meritissimasque sanctorum PP. Censuras. Audiatur unus pro omnibus S. Carol. Borrom. qui de iis sic ait: *Chorea mundana est circulus, cujus centrum est diabolus, circumferentia sunt angeli ejus & circumstantes.* Si tamen ob praesentiam Principis, parentum vel aliorum gravioris notae hominum praecaverentur gestus, vestes, tactus, actusque minus honesti aliaque venereae delectationis pericula, omni culpa carere possent; non enim de se sunt illicitae, sed ex Choreizantium abusu, ergo, ubi abusus abest, non sunt condemnandae, vel maximè, si purè fiant in ordine ad matrimonium vel conciliandam honestam amicitiam: & certè in privato colloquio diversi sexus saepe est majus periculum, quam in chorea publica, & tamen non est, qui omne tale colloquium improbet, sed satis est improbare & praecavere ejus abusum, ergo nec universaliter improbanda est omnis Chorea.

8. 5. Nulla ex causa, nequidem metu mortis, videtur licitum scribere vel scienter deferre literas sollicitantes ad libidinem, duellum vel aliud peccatum: ita communiter omnes post propositionem § 1. ab Innoc. XI. damnatam: Ratio est: quia tales actiones videntur immediate & directe tendere ad peccatum, & sicut
verba

verba sunt ipsa externa sollicitatio ex sui institutione ad impetrandum consensum ordinata, sic & scriptura; profecto, si scienter apportare scalam, aperire januam, humeros submittere hero ad stuprandam virginem ascendenti sit proximè & directè concurrere ad peccatum heri, cur non scribere aut portare litteras obscœnas vel similes? Dico obscœnas: nam litteras amatorias, petentes honestas nuptias & scribere & portare licebit.

6. Nec videtur licitum ferre munera ad malum finem ex quacunq; etiam causa, quia hoc est sollicitare, & per consequens proximè operari ad peccatum; neque poterit virgo talia munera liberè acceptare, quamvis etiam protestaretur se nolle consentire in peccatum, tamen acceptando munera illud reipsâ fovet, datque spem explendi aliquando desiderii. Dixi liberè; nam, si puella metu mortis v. g. cogeretur acceptare talia dona, sciret offerens, se nunquam habiturum spem cum ea peccandi, ideòque ipsa non censetur fovere peccatum. Oppositum est de portante munera aut litteras ad turpem finem; nam, quamvis portans id faciat ex metu gravissimi mali, tamen ipsa portatio manet externa sollicitatio, ideòque directa cooperatio ad peccatum, quod est intrinsecè malum.

7. Non est illicitum ex gravi causa cooperari alterius peccato remotè & materialiter, præbendo materiam de se bonam vel indifferentem, et si alius eâ prævideatur abusurus ad peccatum; sic enim ipse DEUS permittit divitias avaris, quos tamen scit iisdem esse abusuros ad sup-

P

prof-

R. D. Jansen Theol. Moral. Tom. I.

pressionem pauperum aliáque scelera. Ex eodem capite excusantur mercatores, qui, ne patiantur norabilem lucri diminutionem, faciunt vel vendunt fucos muliebres, gladios, taxillos, chartifolia, etiam si sciant emptores non tantum aliquos in genere (alioquin enim vix ullus rem talem vendere posset) sed etiam aliquem in particulari iis abusurum ad peccandum. Est communissima apud *Nav. Sanch. l. 1. mor. c. 7. Dian. p. 3. t. 6. ref. 44. p. 5. t. 7. ref. 39.*

11. *Dices* 1. Volenti se vel alium occidere non possum vendere gladium vel venenum.

2. Volenti fornicari non possum procurare scortum; ergo nec licet vendere vel procurare fucum muliebrem vel chartifolia, quibus quis scitur abusurus ad peccandum.

3. Non licet apportare scalam, humeros submittere ascensuro ad stuprandam virginem, ergo nec vendere vel procurare ornatum muliebrem, quâ femina intendit seducere adolescentes.

4. Saltem leve illud lucrum, quod quis habet ex tali venditione, non est causa sufficiens vendendi venenum, quo quis se vel alium intendit occidere. Responsio est difficilis, nihilominus

R. *Ad 1. N. aff.* nam, etsi non ex qualibet, tamen ex gravissima causa, metu v. g. mortis licebit vendere gladium, venenum, &c. quo quis certo creditur abusurus, quia in pari periculo major est habenda cura vitæ propriæ, quam alienæ.

Ad 2. N. C. Præsentia scorti ex se est inductiva & irritativa ad Venerem, præsertim respectu hominis ad luxuriam dispositi, estque quasi externa sollicitatio vel petitio, ut scortum con-

sen-

sentiat & cooperetur in rem turpem, ergo eam procurare videtur proximè & directè concurrere ad libidinem; ideoque forsan nec metu mortis licitum; econtra ornatus vel fucus muliebris sunt res de se indifferens, quâ quis bene vel malè uti potest.

Ad 3. N. C. apportare scalam, subdere humeros ascendenti ad stuprandam virginem in circumstantiis propositionis damnatæ est proximè cooperari peccato; vendere autem vestes, ornamenta, &c. est tantùm cooperari remotè, quod ex justa causa licet, qualis est, si vendentes non uno, sed paulatim deberent carere pluribus emptoribus & notabili lucro. Unde *pater ad 4.* Nam quò majus est peccatum, quod timeretur, & quò actio propinquiùs influit, eò major requiritur causa, ut quis ad illud etiam remotè cooperari possit, ideoque ad vendendum venenum, quo quis vult uti ad occidendum hominem, requiritur causa gravissima, ad alia & communia causa minùs gravis v. g. notabilis lucri diminutio.

3. Sanch. Laym. Tamb. Sporer n. 99. excu-
 124
 sant famulam (idem est de famulo) quæ ex officio famulatûs scienter subservit Dominæ fornicaturæ, eam ornando, vestiendo, ad amasium comitando, cibos coquendo, lectum sternendo, januam aperiendo, &c. Rationem dant; quia hæc tantùm remotè concurrunt ad peccatum; Sed si hæc omnia simul sumpta scienter facta remotè concurrant, cur non dicetur licitè concurrere famulus scalam apportans, januam aperiens, humeros hero ad stuprandam virginem ascendenti submitrens? Quod tamen licere damnatum est, & certè non video, quomodo servus

per humeros deducens herum ad fenestram proximius concurrat ad peccatum, quàm famula januam aperiens, lectum sternens, ducens pellicem ad amasium, &c.

13. 9. Quamvis ex justa causa quis possit contrahere matrimonium cum persona in peccato mortali constituta, ut habet *communis*, quia hoc est alterius peccatum ex causa permittere, non potest tamen contrahere cum habente votum castitatis; quia hoc esset acceptare personam Deo antecedenter obligatam, quod videtur injuriosum Deo & intrinsecè malum, nec Parochus potest ejusmodi matrimonio assistere, nisi ex gravissima causa, quia ex officio debet procurare, quantum potest, ut Sacramenta administrentur dignis.

14. 10. Parochus excommunicatus non toleratus, vel publicus percussor Clerici non potest extra extremam necessitatem licitè administrare Sacramenta, à dicam suo loco, ideoque extra talem necessitatem etiam Sacramenta ab eo peti non possunt, quia hoc esset petere aliquid, quod alter sine peccato dare non potest, quod nunquam licet, quia esset petere peccatum: Potes tamen ex justa causa v. g. ut satisfacias communioni annuæ aut lucreris indulgentias, Sacramenta petere à Parocho excommunicato tolerato vel etiam concubinario, si alius ad manum non sit: *Ratio* est, quia ex justa causa petis, quod alter potest & debet tibi dignè conferre; si ergo indignè conferat, sibi imputet.

15. 11. Si conjux voto castitatis obligata debitum petit, teneris ex charitate dissuadere, si tamen non persuadeas, debitum reddere potes, quia uteris jure tuo; melius facis ipse petendo ac præ-
venien-

veniendo, sic enim ipsa jam obligata reddere amplius non peccabit.

12. Caupo recipiens scienter fures, usurarios, meretrices cum probabili periculo, ne alii per eos patiantur damnum vel scandalum, peccat mortaliter, quia eorum peccata fovet; idem est, si quis usurario vel meretrici suam domum sine justa causa elocet, justa autem causa elocandi erit, si in civitate talis elocatio sit permessa, & aliis sine gravi damno elocari non possit.

13. In civitatibus, in quibus Catholici Hæreticis permixti vivunt, potest caupo ex gravi, in urbe merè Catholica ex graviori causa vendere & apponere hospitibus id perentibus carnes aut similes cibos veritos: Quia hoc est tantum remotè cooperari ad alterius peccatum ex justa causa; justa autem causa videtur esse, si timeat hospites notabiliter minui, aut gravia verbera, rixas & contumelias; ex eodem capite excusantur, qui vinum vendunt illis, quos probabiliter putant se inebriaturos, solum autem lucrum, quo carerent, si præcisè illud vinum non venderent, non videtur causa sufficiens. *S. Th. 2. 2. q. 150. a. 1.* Idem est de artifice, qui servos habet acatholicos, quibus si in Quadragesima carnes non subministret, pateretur aliquod murmur: Secus si eum cum gravi damno desererent, eò quòd similes è Catholicis habere non possit. Nunquam tamen licebit ad cibos prohibitos aut largiores haustus cum prudenti timore ebrietatis vel abusùs provocare, quia hoc esset eorum peccata directè intendere, quod est intrinsecè malum.

14. Catholicus inter Hæreticos habitans potest ex timore gravis damni, quale esset, si à

communi mercimonio & lucro cum notabili damno familiae excluderetur, Hæreticis arma, victualia, sarcinas advehere, cuniculos fodere, remigium ducere: Idem ex gravi metu verberum vel mortis licet captivis Christianis apud Turcas, tum quia id est tantum remotè cooperari, tum quia ejusmodi metus est sufficiens causa excusans; quòd si tamen ejusmodi auxilia negando possent Christianos vel Catholicos magno periculo eripere vel victoriam causare, obligarentur ex charitate vitam propriam postponere bono communi Reip: vel Ecclesiæ. *Nav. Mol. Laym. l. 2. t. 2. c. 13. n. 5.*

19. 15. Si hostis injustè occupet patriam, possunt priores officiales sua officia retinere animo impediendi malum majus, & faciliùs restaurandi causam justam, etsi cogerentur injustum tributum exigere vel etiam solvere, nisi hæc cedant in majorem oppressionem legitimi Principis, Ecclesiæ vel Reip. *Ratio est, quia nec legitimus Princeps nec subditi sunt inviti, si enim non fiat per hos, fiet per peiores ab hostibus substitutos. Laym. l. c. Spar. n. 105. La Croix n. 275.* Quod iidem etiam extendunt ad subscriptionem decreti de exigendo iniquo tributo, quod non videtur admittendum, eò quòd subscribere tributo iniquo sit approbare & confirmare grave alterius peccatum, imò est reale mendacium; subscribens enim in facto testatur ejusmodi tributum esse justum, ideo enim exigitur subscriptio: Non tamen tenebitur ad restitutionem; quia, ut dictum est, Princeps & subditi non sunt inviti. *Vid. c. 27. n. 9.*

20. 16. Ex causa justa licet usurario aut injustum bellum gerenti pecunias mutuò dare, eundem-

démque in numerando, computando, transportando juvare, quia hæc omnia remotè se habent ad peccatum usurarii, non tamen licet nomine usurarii contractum usurarium inire, quia hic habet speciem rapinæ; sicut ergo nomine alterius non licet aliena rapere, sic nec inire contractum usurarium, nisi excuset extrema necessitas, de qua alibi.

17. Excusantur, qui ex gravi causa, ad lucrandum v. g. panem, juvant ædificare vel restaurare Synagogas Judæorum vel templa Hæreticorum; nam quamvis illa templa serviant ad malum finem, scilicet cultum falsum, tamen ædificatio ad illud se habet remotè.

E X

TRACTATU
DE JURE ET JUSTITIA,
CASUS XXI.

De Natura & divisione juris
ac justitiæ.

Ammon Princeps à Campsore suo sub pensione annua suscipit pecuniam. 6. Solutionem vel differt, vel omnino negat, sub prætextu communis necessitatis, ibid. quam tamen postea in usus privatos vel superfluos impendit, & quia Campsor hic offensus debitam Principi reverentiam negat, seque communibus civium oneribus subtrahit, Princeps in

P 4

pœnam